

De WAT en het WAAROM van service-learning

Service-learning is een innovatieve, maatschappij betrokken pedagogie. In dit overzicht kom je alles te weten over wat service-learning precies is, en waarom dit een relevante pedagogie is in hoger onderwijs.

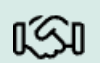
Een definitie:

“ Service-learning in hoger onderwijs is een ervaringsgerichte onderwijsmethode waarbij studenten zich engageren in dienst van de samenleving, kritisch reflecteren op deze ervaring en er persoonlijk, sociaal en academisch uit leren. De activiteiten richten zich op humane, sociale en ecologische noden vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid en duurzame ontwikkeling, en zijn erop gericht het leren in hoger onderwijs te verrijken, de burgerlijke verantwoordelijkheid te bevorderen en gemeenschappen en de samenleving te versterken. Service-learning wordt altijd erkend met studiepunten (ECTS).”

[European Association of Service-Learning in Higher Education, 2019](#)

Wat is service-learning?

Engageren

Maatschappelijke dienstverlening waarbij studenten samenwerken mét partners, niet vóór hen.

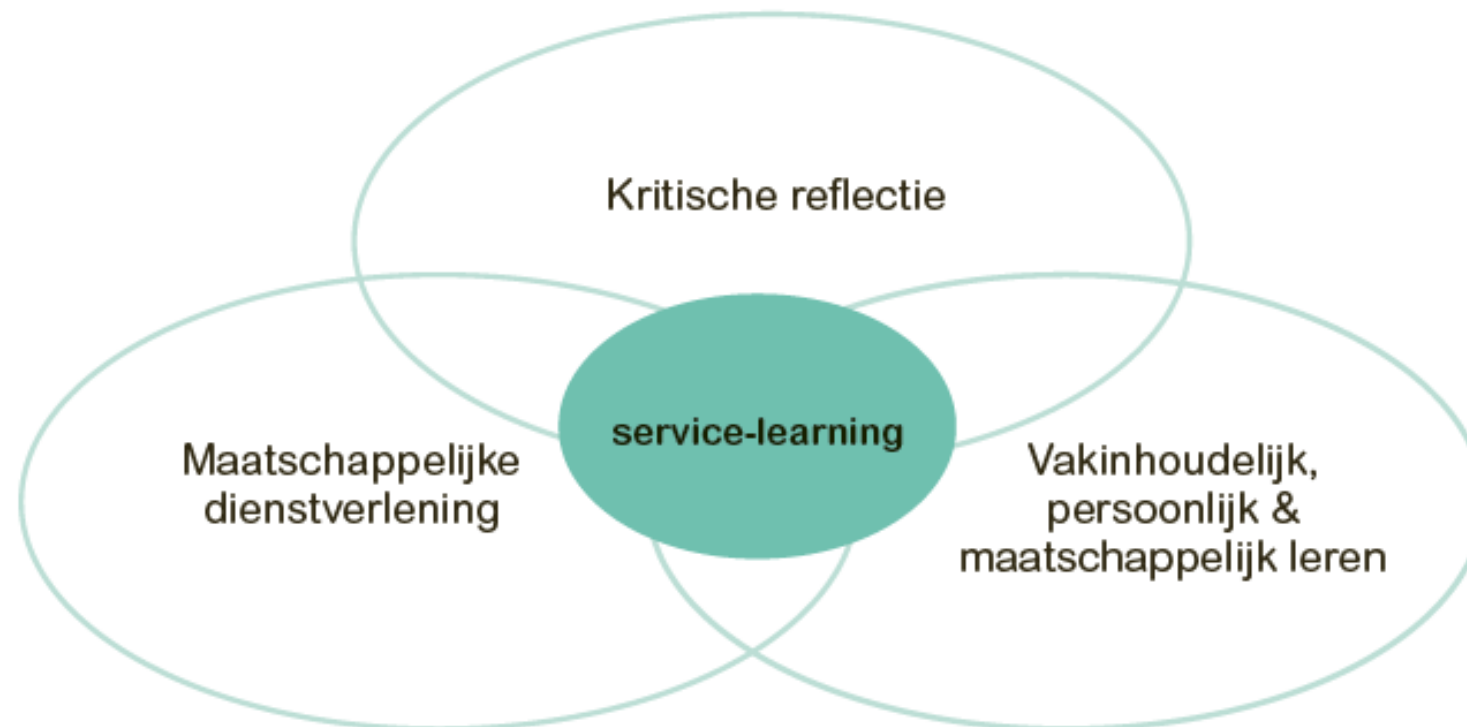
Leren

Vakinhoudelijk, persoonlijk en sociaal-maatschappelijk leren door door praktijkervaring.

Reflecteren

Kritisch nadenken over de ervaring om tot dieper leren te komen.

Engageren: maatschappelijke dienstverlening

Horizontale solidariteit & reciprociteit

Alle partners brengen expertise binnen en leren van elkaar

Vertrekkend vanuit reële noden in de samenleving

Geformuleerd in co-creatie met maatschappelijke partners

Geïntegreerd in de opleiding

Met een concrete verbinding tussen theorie en praktijk

Leren: drie domeinen

Reflecteren: engagement koppelen aan het leren

Doorlopend

Continu reflecteren voor, tijdens en na de praktijkervaring.

Verbindend

Koppeling van praktijkervaring aan vakinhoud en leerdoelen.

Uitdagend

Kritisch nadenken vanuit verschillende perspectieven.

Context-specifiek

Aangepast aan de specificiteit van het service-learning traject.

Meerwaarde voor studenten

De samenleving als klaslokaal klaslokaal

Leren van en in de maatschappij,
maatschappij, met authentieke
complexe problemen.

21ste-eeuwse vaardigheden vaardigheden

Ontwikkeling van communicatie,
communicatie, samenwerking en
en kritisch denken.

Integrale vorming

Aandacht voor persoonlijk en
interpersoonlijk leren naast
vakinhoud.

Meerwaarde voor docenten en maatschappelijke partners

Netwerk uitbouwen

Duurzame samenwerking tussen hogeronderwijsinstelling en maatschappelijke organisaties.

Relevante leerstof

Vakgebied levendig maken door koppeling aan actuele uitdagingen.

Studenten bewust maken van de missie van maatschappelijke organisaties.

Wederzijdse meerwaarde

Toegang tot kennis en expertise voor alle betrokken partners.

Balans tussen service en learning

Een evenwichtige balans tussen maatschappelijk engagement en leren vormt de basis voor een kwaliteitsvol service-learning traject. Idealiter heeft een service-learning vak daarom zowel leer- als servicedoelen.

Maatschappelijk engagement (service-doelen)

Kwaliteitsvolle dienstverlening aan een organisatie, doelgroep of de samenleving als geheel

Leerproces (learning-doelen)

Leren van de student op vakinhoudelijk, professioneel, persoonlijk en sociaal-maatschappelijk vlak

Evenwicht is essentieel

Wanneer beide componenten in balans zijn, versterken ze elkaar en ontstaat er een betekenisvolle leerervaring voor alle betrokkenen.

Internationale wortels

Latijns-Amerika

Wortels in studentenprotesten van 1918 voor meer verbinding
verbinding tussen universiteit en samenleving, vanuit de kritische
kritische pedagogie.

In 2002: oprichting van CLAYSS, het Latijns-Amerikaans
kenniscentrum voor *aprendizaje-servicio solidario*

1

2

3

Europa

Sinds 2010 een groeiende beweging.

In 2019: oprichting van de European Association of Service-
Service-Learning in Higher Education (EASLHE) en het Vlaams
Vlaams Netwerk voor Service-Learning in het Hoger Onderwijs

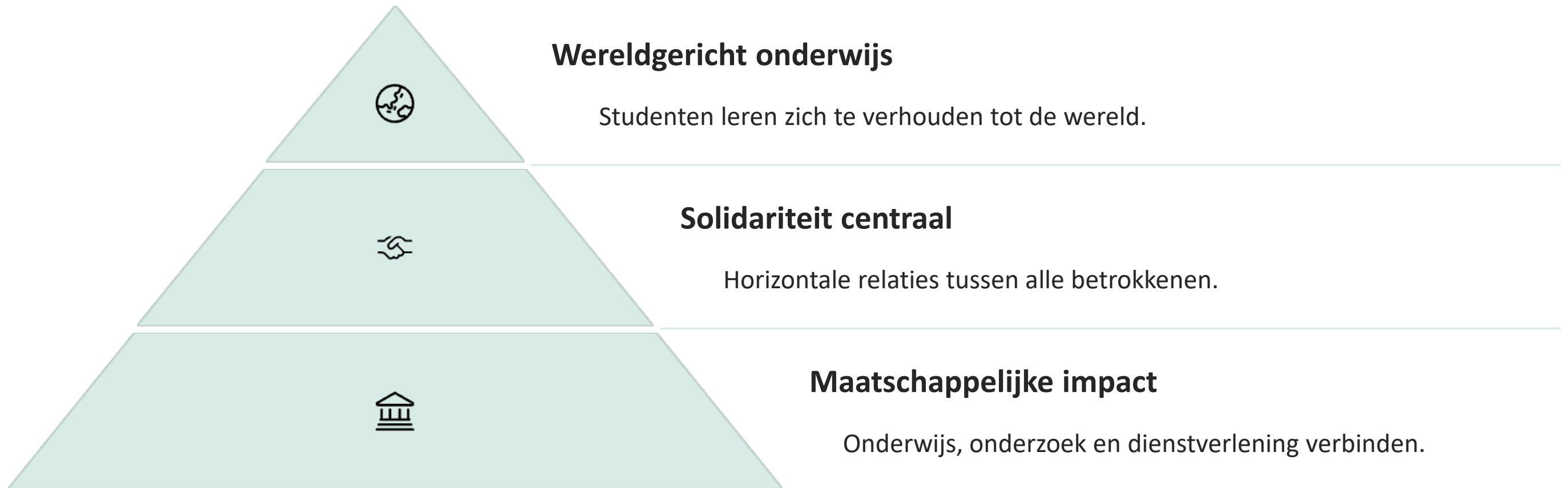
Onderwijs

Noord-Amerika

Ontstaan in jaren '60 in de context van de
burgerrechten- & vredesbewegingen.

In 2001: oprichting van de International Association
for Research on Service-Learning and Community
Engagement (IARSLCE)

Waardevol en waarden-vol onderwijs

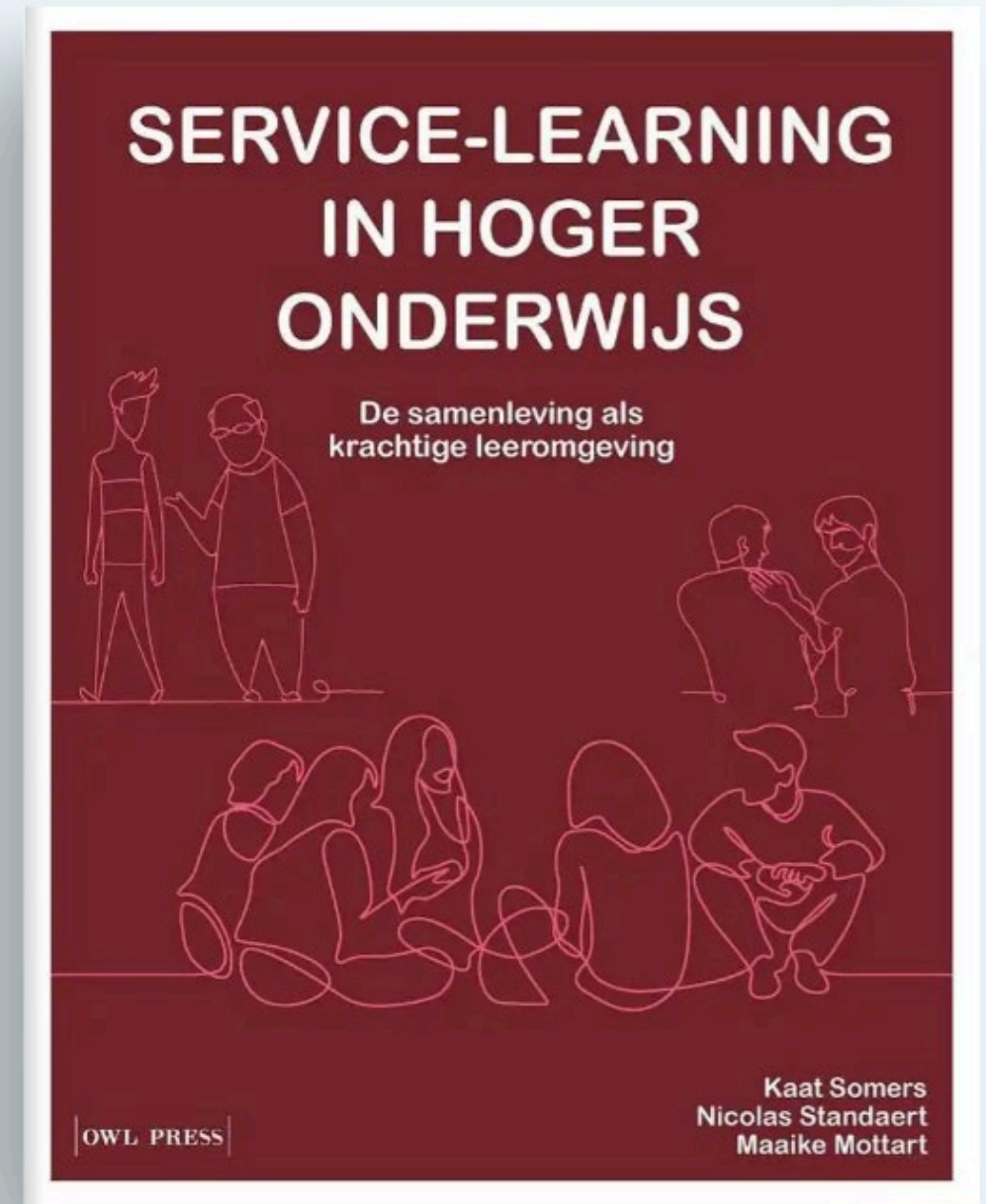
Meer weten?

Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be

Ontwikkel je service-learning vak

Service-learning is een bijzondere vorm van authentiek leren. Het biedt
Het biedt levensechte ervaringen en dompelt studenten onder in een
in een vaak minder bekende, uitdagende realiteit.

In dit overzicht ontdek je hoe je een service-learning vak kunt
ontwerpen, door stil te staan bij vijf fasen nodig voor het ontwikkelen
van een kwaliteitsvol service-learning vak.

Service-learning als cyclisch proces

Motivatie
Bepaal je 'big why' – jouw persoonlijke
motivatie als docent

Afsluiter
Vier successen en evalueer het proces

Probleemstelling

Verken samen de noden in de
samenleving

Ontwerp

Plan je vak met de juiste balans tussen
ondersteunen en uitdagen

Uitvoering

Studenten nemen een engagement op in
op in de praktijk

Je 'big why' bepalen

Je 'big why' formuleert het antwoord op de vraag: *Waarom organiseer ik service-learning in mijn vak?*

Het expliciet maken van deze motivatie helpt jou als docent én is cruciaal voor het begrip van studenten en maatschappelijke partners.

Doelen formuleren

Service-learning beoogt duurzame verandering op vakinhoudelijk, persoonlijk en sociaal-maatschappelijk vlak. Deze drie domeinen van leren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Leerdoelen

Kennis, vaardigheden en attitudes die studenten moeten verwerven, afgestemd op de leerresultaten van de opleiding.

Vormingsdoelen

Bredere doelen gericht op attitudes en waarden, met een inspanningsverplichting (in plaats van resultaatsverplichting).

Service-doelen

Studenten komen tegemoet aan de doelen van de maatschappelijke partner, en leren hier uit.

Ruimte laten voor verrassingsleren

Service-learning is een bron van onverwachte leerkansen. Toevallige activiteiten, activiteiten, interacties en ervaringen bieden kansen op informeel leren. Het is Het is daarom een onderwijsvorm waarbij niet alles op voorhand in steen gebeiteld steen gebeiteld mag en kan zijn.

Ontwerp en voorbereiding

De leer- en vormingsdoelen van je vak vormen het vertrekpunt voor de verdere vormgeving, voor de keuze van je onderwijs- en leeractiviteiten en voor de evaluatie.

Afstemming

Zorg voor afstemming tussen leerdoelen, activiteiten en evaluatie

Werkvormen

Kies werkvormen die kritische reflectie, analyse en discussie stimuleren

Begeleiding

Vind de juiste balans tussen ondersteunen en uitdagen

Randvoorwaarden

Aansluiting bij opleidingsvisie

Zorg voor inbedding in de missie en visie van de opleiding en instelling.

Groepsgrootte

Hou rekening met de draagkracht van docenten en maatschappelijke partners.

Timing en periode

Stem de kalender af op die van maatschappelijke partners en studenten.

Studiepunten

Verdeel de studiebelasting eerlijk over het engagement, engagement, leren en reflecteren.

Projectuitvoering

Directe service-learning

De student werkt rechtstreeks samen met mensen in de samenleving, meestal maatschappelijk kwetsbare groepen of of lokale gemeenschappen met een concrete nood.

Voorbeeld: studenten stedenbouw werken samen met buurtbewoners aan een plan of advies.

Indirecte service-learning

De student verleent een dienst via een maatschappelijke organisatie, zonder rechtstreeks in contact te komen met de doelgroep.

Voorbeeld: studenten ontwikkelen een evaluatieonderzoek voor evaluatieonderzoek voor een sociaalwerkorganisatie.

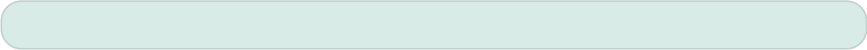
Afsluiten, vieren en evalueren

Service-learning is een continue praktijk van uitproberen, stilstaan, reflecteren en bijsturen.
Neem hierbij de stem van alle betrokkenen mee!

Vieren

Organiseer een feestelijke afsluiter met alle met alle betrokkenen om ervaringen te delen en successen te vieren.

Presenteren

Geef studenten de kans om resultaten te tonen en erkenning te krijgen voor hun werk.

Evalueren

Blik terug op wat goed ging en wat beter kon, met input van alle betrokkenen.

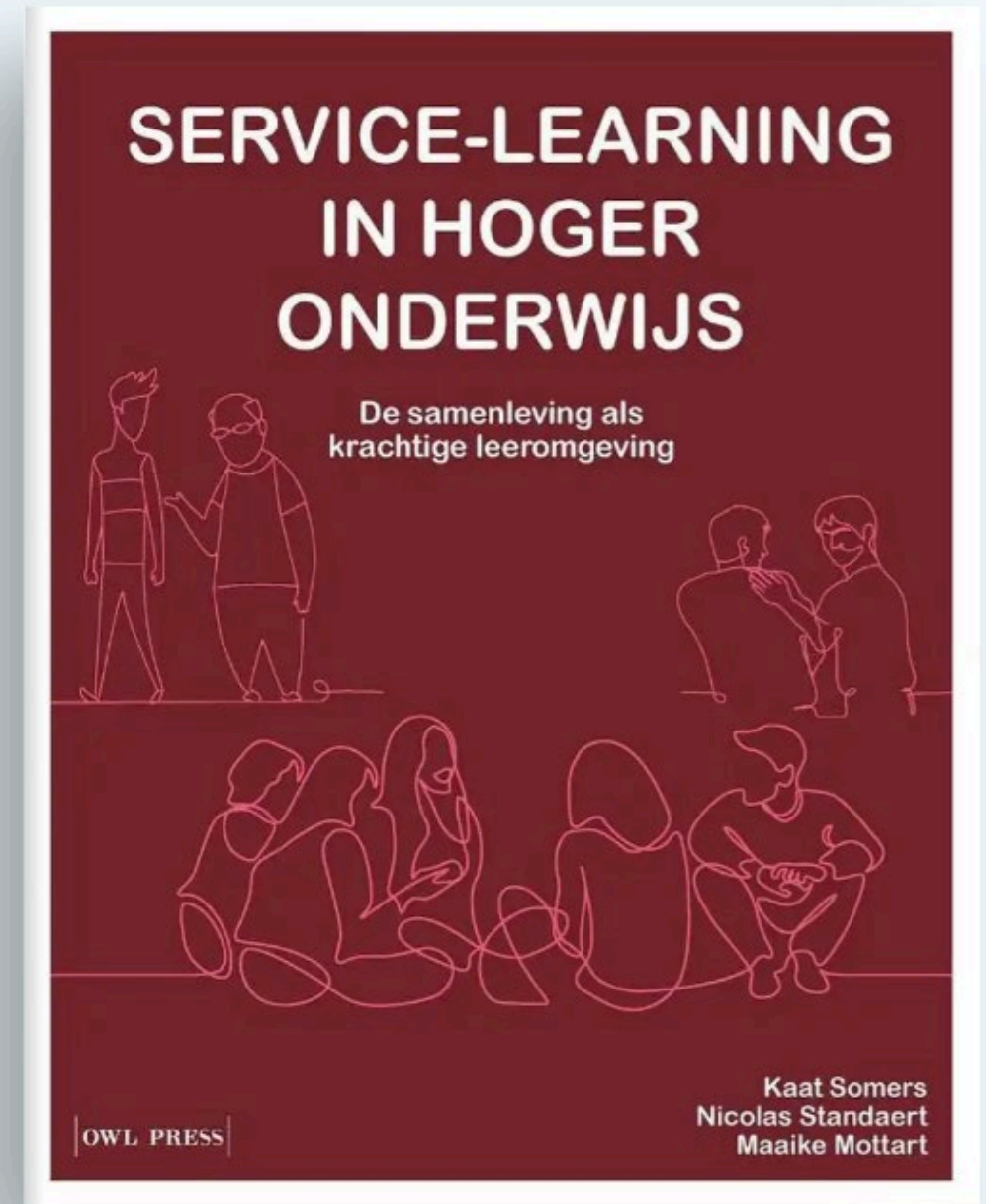
Meer weten?

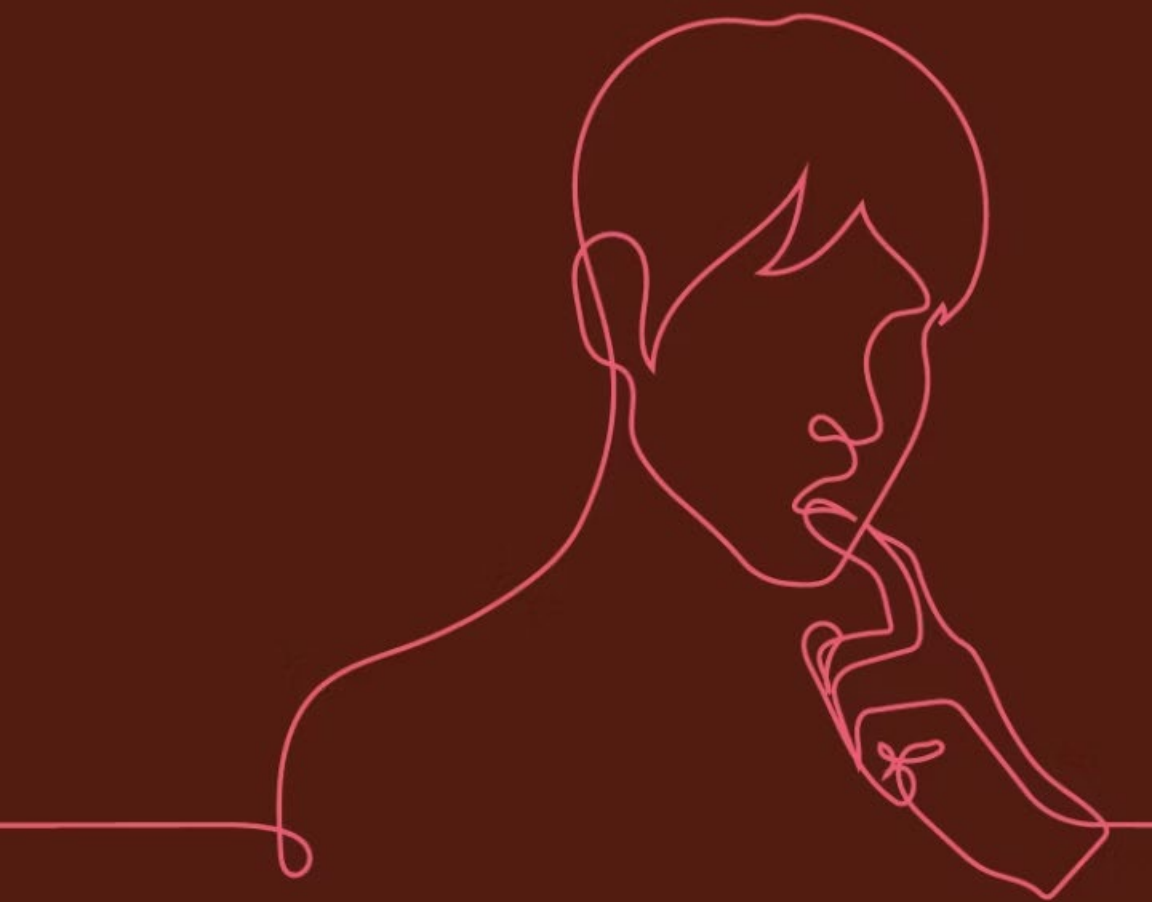
Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be
www.servicelearningvlaanderen.be

Reflectie in service-learning

Reflectie in service-learning vormt de brug tussen 'service' en 'learning'. Het is dé manier om te leren uit praktijkervaringen en deze te koppelen aan vakinhoud en aan (inter)persoonlijke groei.

In dit overzicht verkennen we het belang van reflectie in service-learning en hoe je dit kwaliteitsvol kunt vormgeven.

Waarom is reflectie zo belangrijk?

Narratieve identiteit

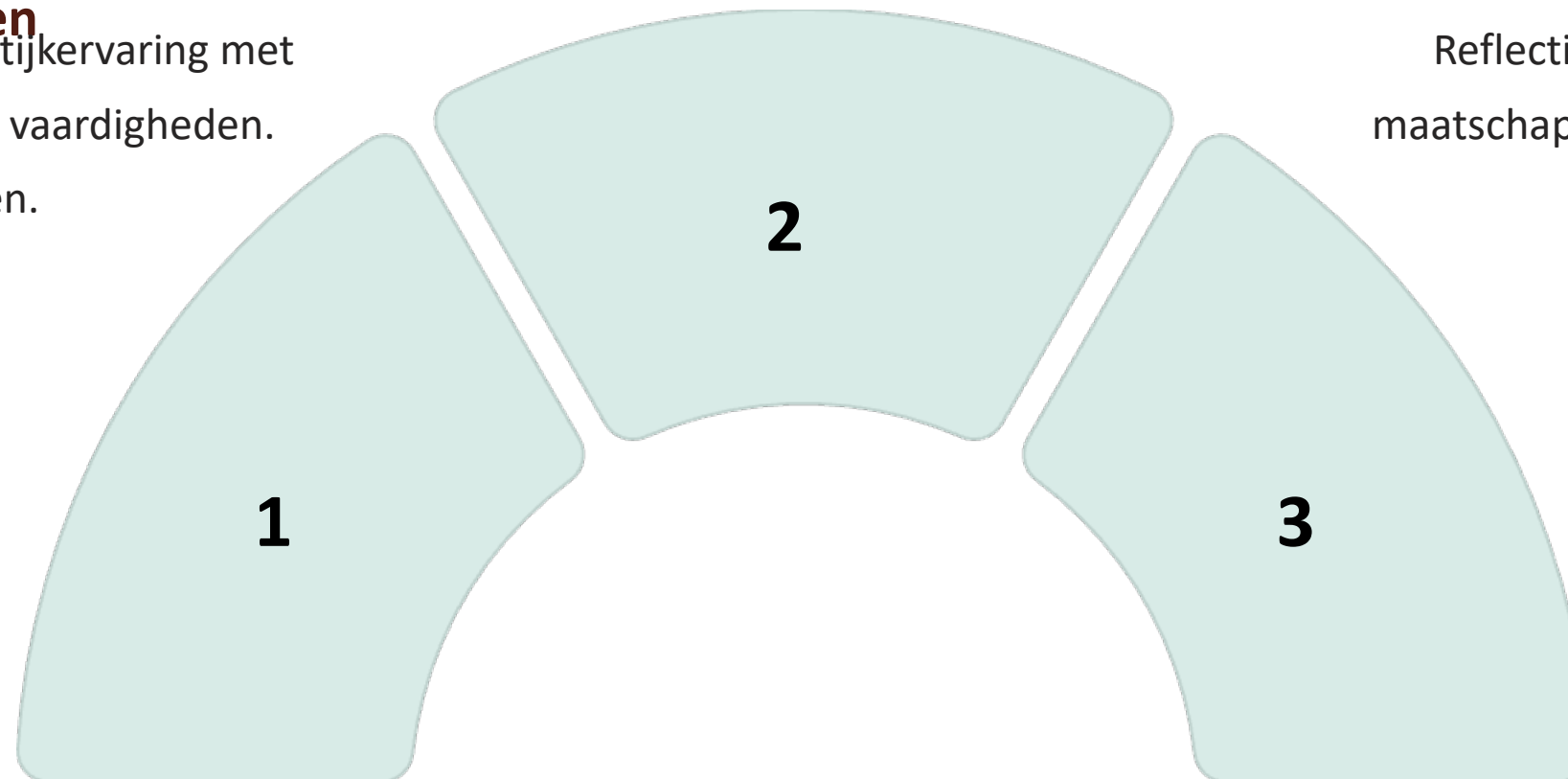
Studenten leren hun eigen verhaal articuleren en in perspectief te plaatsen.

Brug tussen leren en engageren

engageren
Reflectie verbindt de praktijkervaring met met opleidingsspecifieke vaardigheden.
vaardigheden.

Transformatieve kracht

Reflectie stelt het heersende maatschappelijke discours in vraag.

De reflectiereisroute

Vorbereiding

Motivatie en planning van de tocht

Onderweg

Ontdekken en ontmoeten tijdens de ervaring

Rustmoment

Reflectie als veilige, open ruimte

Bergtop

Terugblikken en vooruitkijken na de ervaring

De rode draad: een intentioneel geplande tocht met ruimte voor onverwachte wendingen en reflectie onderweg.

Kwaliteitsvolle reflectie

Intentioneel

Plan reflectiemomenten bewust in en koppel ze aan de onderwijsactiviteit

Flexibel

Laat ruimte voor het onverwachte en verrassingsleren

Veilig

Creëer een beschutte omgeving waar studenten open kunnen zijn en hun ervaringen kunnen delen

Uitdagend

Zorg voor een gepaste moeilijkheidsgraad die studenten studenten stimuleert

Het DEAL-model voor reflectie

Describe

Beschrijf de ervaring objectief en gedetailleerd

Examine

Onderzoek de ervaring vanuit verschillende leerdomeinen

Articulate learning

Concretiseer wat je hebt geleerd voor toekomstige acties
acties

Voorbeelden van reflectievragen per leerdomein

Vakinhoudelijk

- Welke kennis en vaardigheden heb je heb je gebruikt of miste je?
- Welke verschillen en gelijkenissen merkte je op tussen de theorie en je praktijkervaring?

Persoonlijk

- Welke persoonlijke sterktes of zwaktes kwamen naar boven?
- Hoe kwamen jouw persoonlijke waarden tot uiting?

Sociaal-maatschappelijk

- Welke inzichten heeft de ervaring je je bijgebracht over jouw rol als professional in de samenleving?
- Hoe is je beeld van de maatschappij maatschappij veranderd?

Een uitnodiging tot reflectie

Omarm het verrassingsleren

Durf onverwachte wendingen toe te laten in het reflectieproces

Differentieer in reflectievormen

Bied verschillende manieren aan om te reflecteren

Stel brede reflectievragen

Vermijd sociaal wenselijke antwoorden en standaardreflecties

Evalueer transparant

Focus op het proces en de diepgang van de reflectie

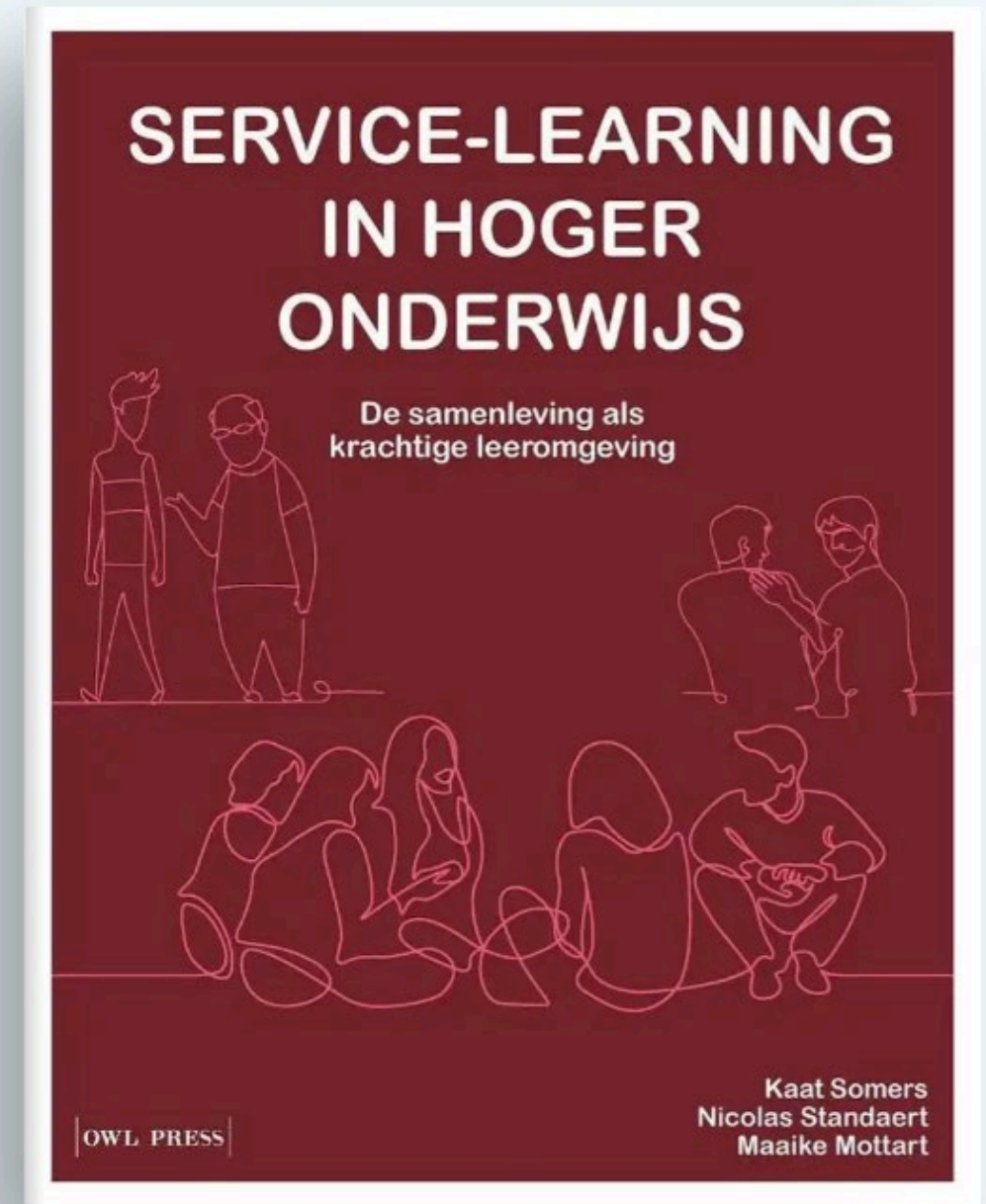
Meer weten?

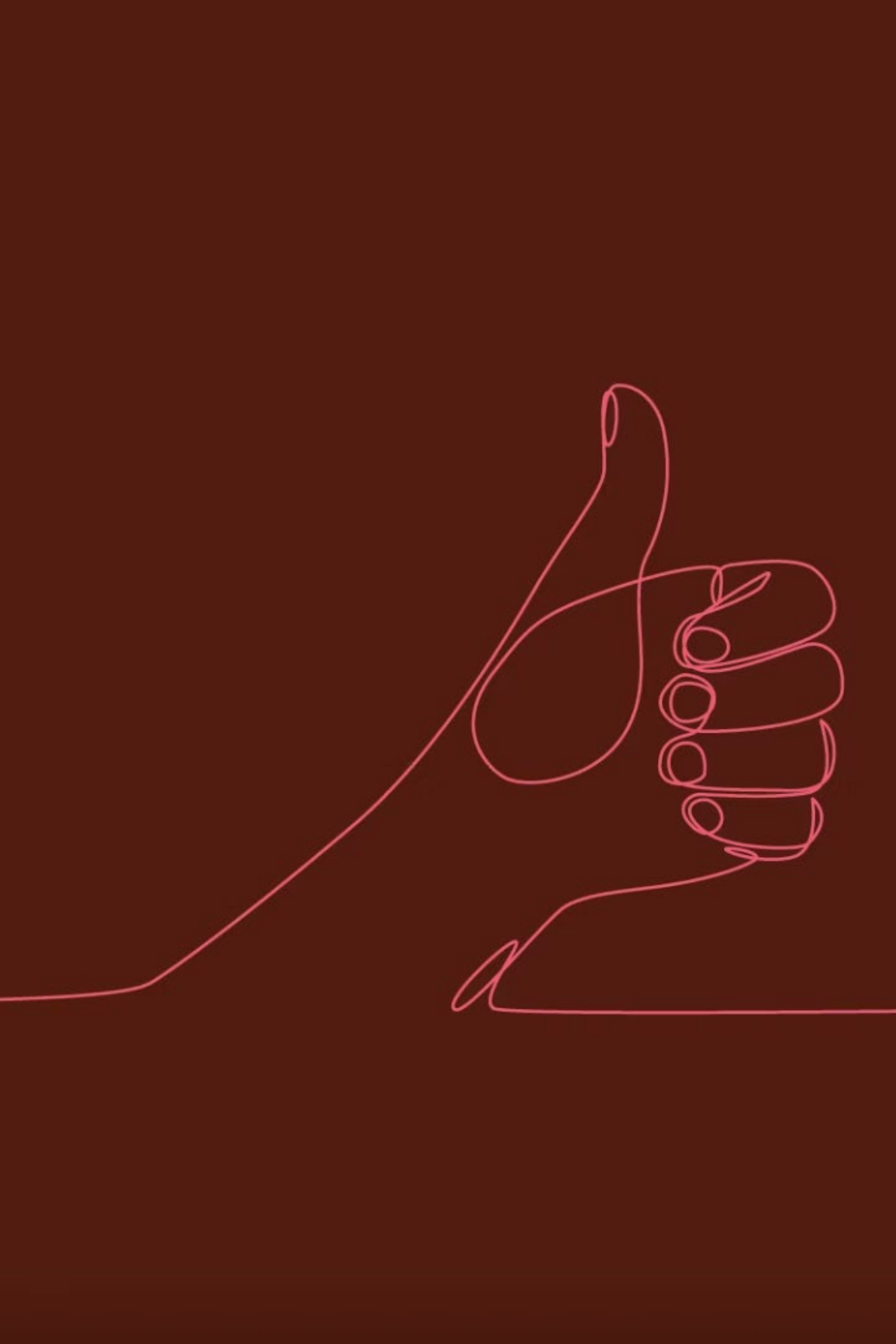
Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be

Evalueren in service-learning learning

Evaluatie van service-learning vormt vaak een grote uitdaging. Hoe
Hoe beoordeel je maatschappelijke impact en reflectie van studenten?
studenten? Hoe evalueer je hun activiteiten op locatie?

Dit overzicht belicht verschillende evaluatiemethoden die je kan
hanteren in service-learning, met hun voor- en nadelen, en het biedt
handvatten voor docenten om passende beoordelingsvormen te kiezen.

Uitdagingen bij evaluatie in service-learning

1

Complexe beoordeling

Service-learning omvat dienstverlening én reflectie.
Beide aspecten vereisen specifieke evaluatiemethoden.

2

Meerdere actoren

Naast docenten spelen ook medestudenten en maatschappelijke partners een rol bij beoordeling.

3

Vormingsdoelen

Interpersoonlijke competenties en waarden zijn moeilijker te meten dan kennis en vaardigheden.

4

Gecontextualiseerd leren

Elke student heeft unieke ervaringen in verschillende omstandigheden.

Evalueren van reflectie met behulp van het DEAL-model

DEAL-model = een methode voor het verbinden van leerdoelen, reflectie & evaluatie in service-learning
service-learning

Voorbeeld evaluatierubriek voor de beoordeling van reflectie

Niveau	Onvoldoende Beginnend	Voldoende Lerend	Goed Bekwaam	Uitstekend Competent
Vakinhoudelijk	Past concepten niet toe	Ziet enkele verbanden	Duidt ervaring met vakinhoudelijke kennis	Creatieve toepassing en kritische analyse
Persoonlijk	Stelt denkkaders niet in vraag	Ziet eenvoudige verschillen	Is zich bewust van eigen denkkaders	Treedt in dialoog en kan eigen kaders bijstellen
Sociaal- Maatschappelijk	Beperkte beschrijving	Oppervlakkige beschrijving	Gedetailleerde analyse	Maatschappijkritische analyse

Punten geven of niet?

Voordelen van een cijfermatige beoordeling

- De beoordeling is scherper en objectiever
- Geeft waardering aan de inspanningen van studenten
- Gelijkwaardige beoordeling naast andere vakken in de opleiding

Beperkingen van een cijfermatige beoordeling

- In service-learning is het moeilijk om voor elke student dezelfde 'meetlat' te gebruiken
- Omstandigheden van de ervaring op locatie kunnen verschillen
- Gaat in tegen het principe van het creëren van een veilige ruimte

Focus op formatieve begeleiding en feedback

Voordelen

- Houdt rekening met het verschillend vertrekpunt van studenten
- Focus op groei in plaats van eindniveau
- Creëert een veilige ruimte voor reflectie
- Erkent het gecontextualiseerde karakter van service-learning

Rol van de docent

- Coachend in plaats van beoordelend
- Geeft bevestigende en uitdagende feedback
- Is een richtingaanwijzer voor groei
- Creëert een veilige reflectieruimte

Evaluatie op locatie

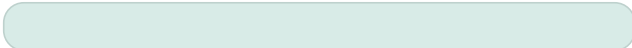
Observatie

Directe waarneming van studenten in authentieke situaties toont hoe ze kennis en vaardigheden toepassen.

Procesmatig

Meerdere observatiemomenten door de tijd heen geven een volledig beeld van de ontwikkeling.

Feedback

Observatiemomenten bieden kansen voor waardevolle ondersteuning en directe feedback.

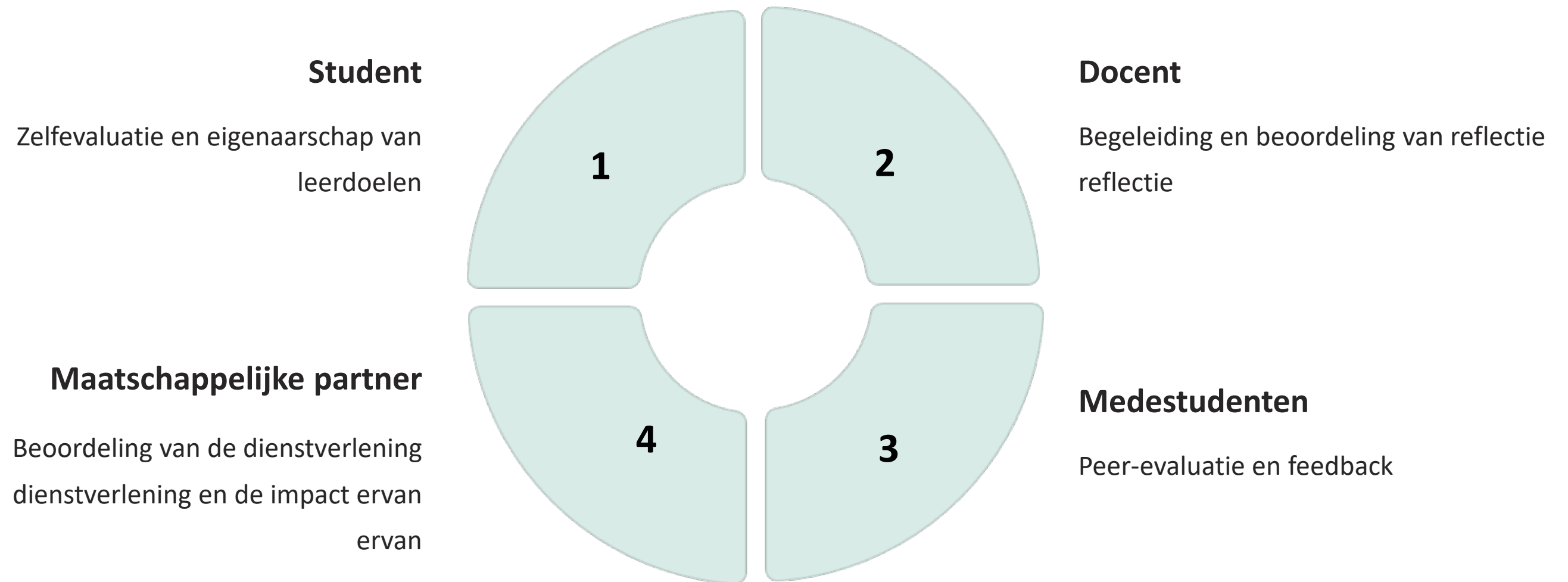

Kwaliteitsborging

Evaluatie op locatie waarborgt waarborgt de kwaliteit van de de dienstverlening aan de maatschappelijke partner.

360°-evaluatie

Bij de beoordeling worden alle actoren betrokken om zo een holistisch beeld te krijgen van het leerproces van de student van de student

Conclusie en aanbevelingen

Integreer evaluatiemethoden

Combineer beoordeling van de reflectie met beoordeling van de praktijkervaring op locatie voor een volledig beeld.

Balanceer controle en verrassingsleren

Laat ruimte voor onverwachte leermomenten naast gestructureerde evaluatie.

Betrek alle actoren

Geef studenten, medestudenten en maatschappelijke partners partners een stem in het evaluatieproces.

Stem af op de context

Kies evaluatiemethoden die passen bij jouw specifieke service-service-learning vak en de concrete omstandigheden.

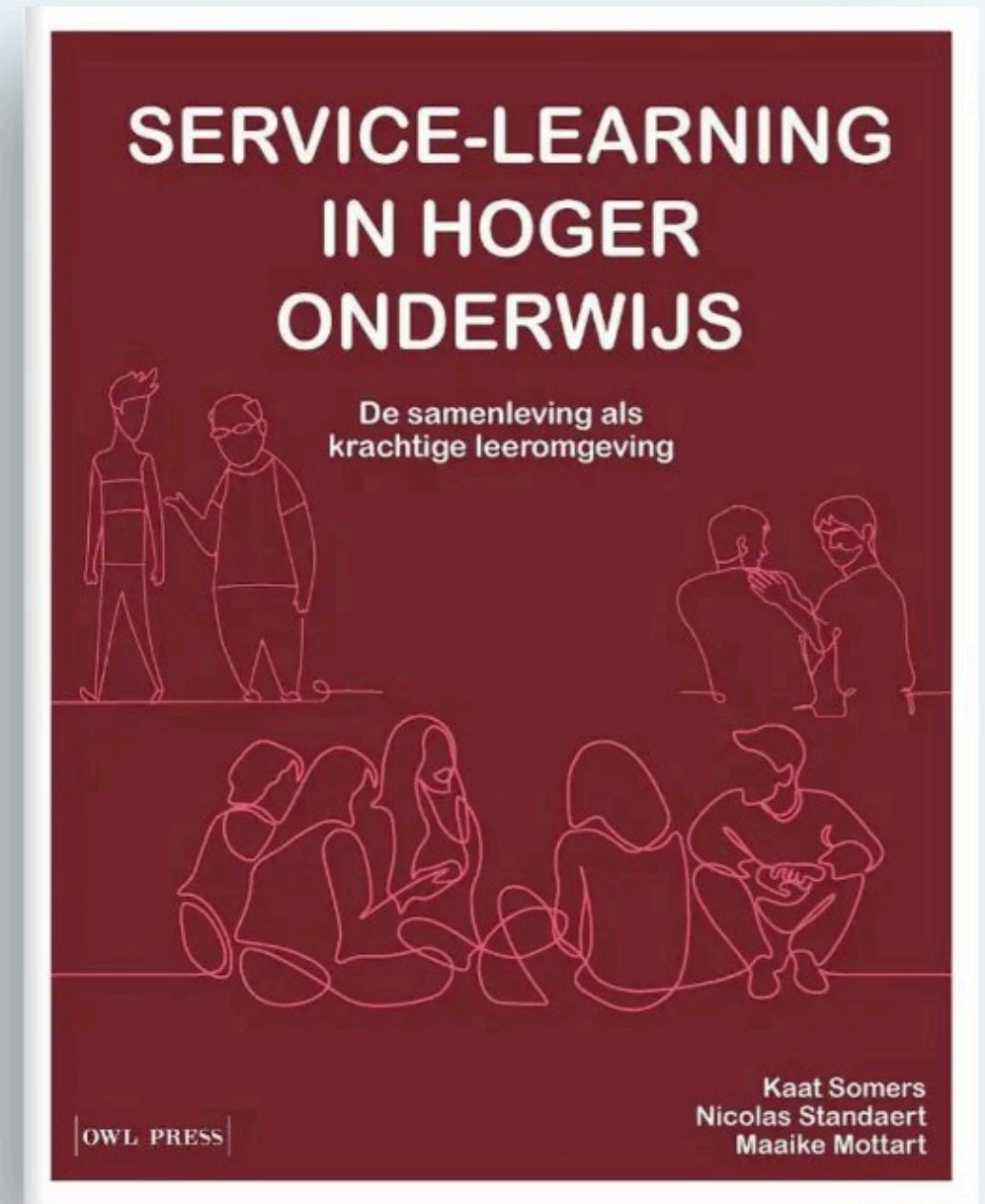
Meer weten?

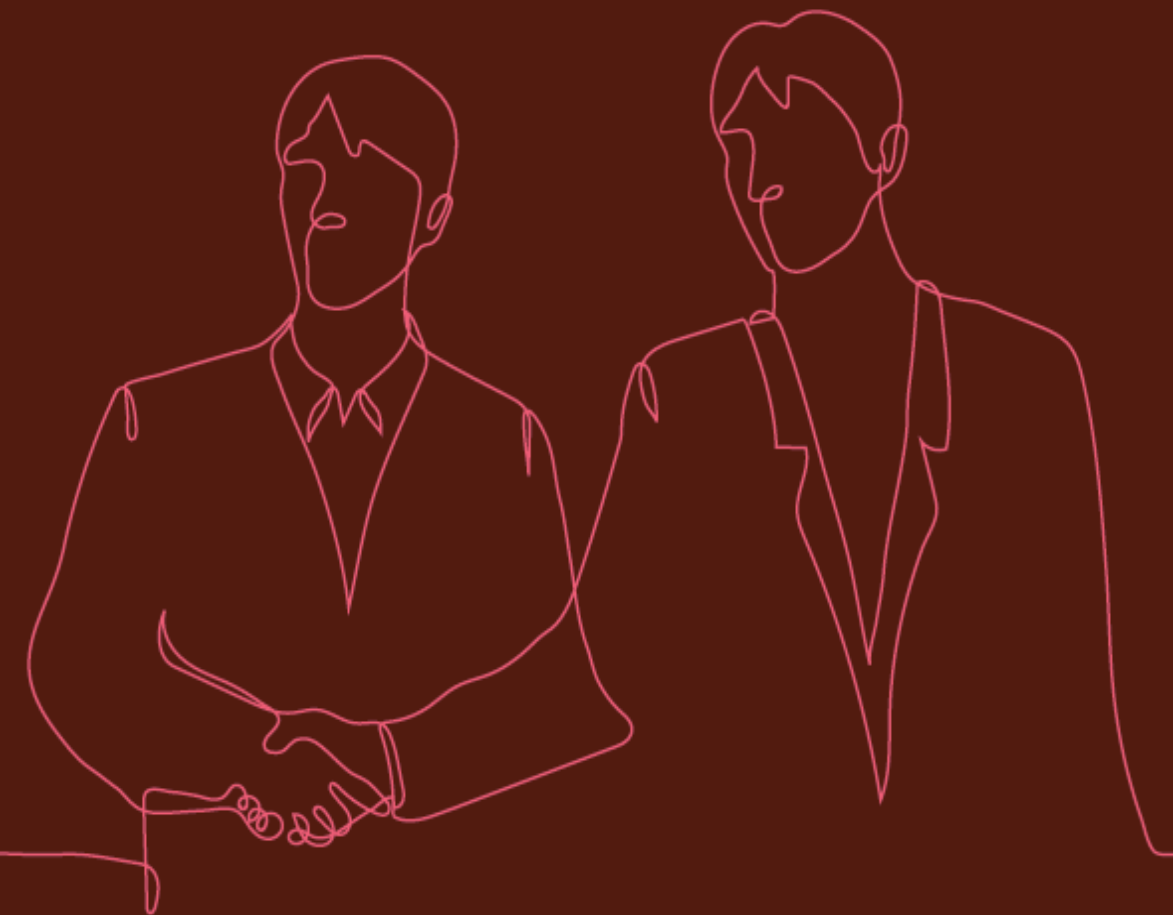
Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be

Partners in en voor sociale verandering – Transformatieve Transformatieve partnerschappen in service- service-learning

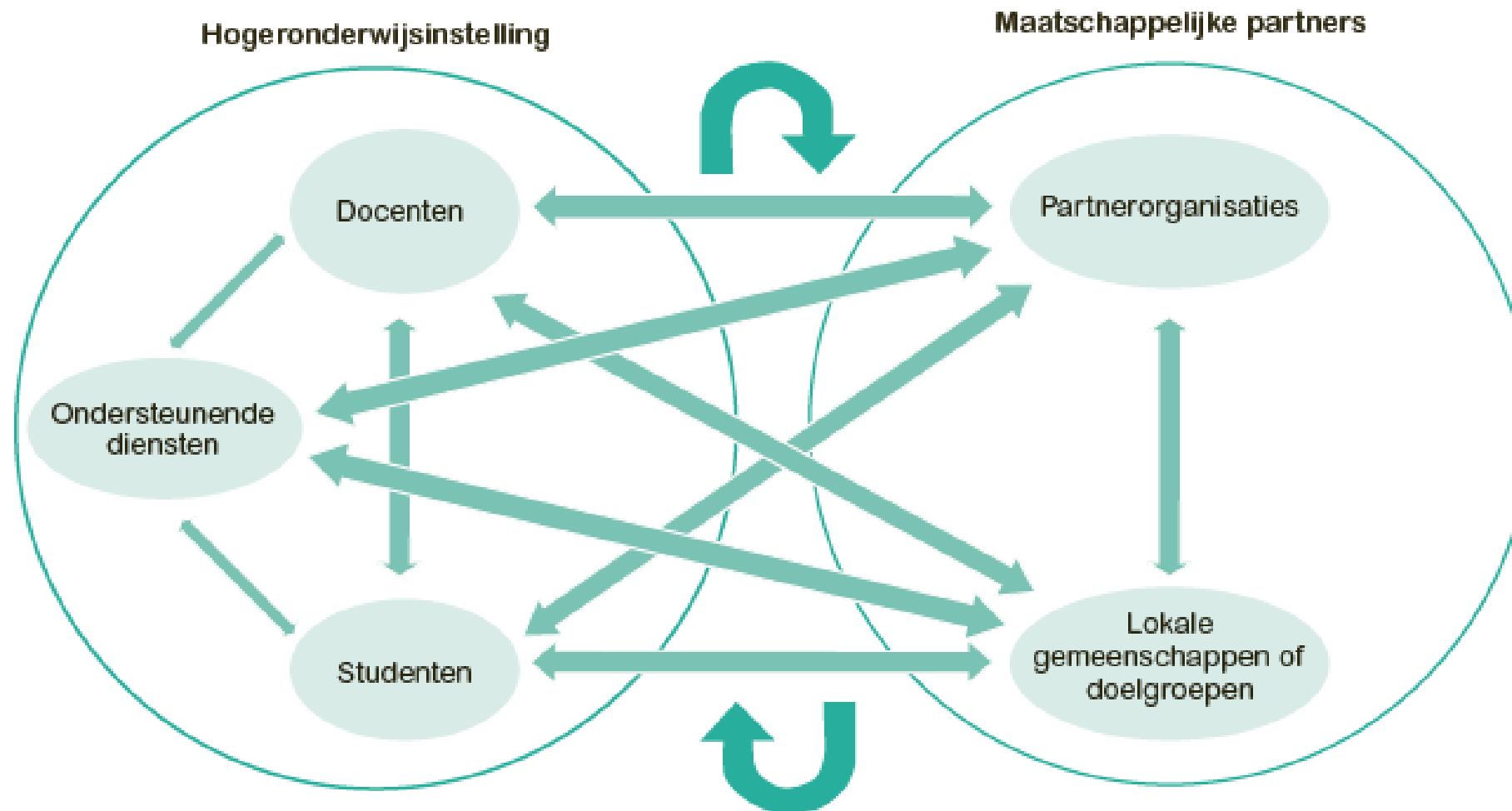
Service-learning beoogt om transformatief te zijn, zowel in het leren van leren van de student als in de samenleving. Om dit te bereiken is een is een goede samenwerking tussen alle betrokkenen cruciaal.

Dit overzicht gaat in op de uitdagingen en kansen voor docenten en studenten in het aangaan van een partnerschap met de samenleving: Hoe kan je partnerschappen uitbouwen en op een duurzame en strategische manier vormgeven?

Wie zijn de partners in service-learning?

Vijf actoren

Tussen elk van hen kunnen directe of indirecte relaties bestaan.

Wie legt het contact met de externe partner?

Partnerschappen en concrete samenwerkingen kunnen op verschillende manieren ontstaan.

Via de docent

- Benut het eigen network van de de docent
- Docent behoudt overzicht en controle in het contact
- Hoge werklast voor de docent

Via de student

- Eigen keuze werkt motiverend
- Nieuwe organisaties worden betrokken
- Vraagt extra ondersteuning en instructie

Via een instellingsbrede contactpersoon

- Eén duidelijk aanspreekpunt voor voor alle externe partners
- Overzicht op alle partnerschappen partnerschappen van de instelling instelling
- Heeft minder inzicht in de vakinhoud vakinhoud en kan zo moeilijker een een inschatting maken van een goede match

Aandachtspunten bij het aangaan van partnerschappen

Verwachtingsmanagement

Neem de tijd om wederzijdse behoeften en verwachtingen van alle betrokkenen op elkaar af te stemmen.

Heldere communicatie

Formuleer duidelijke doelstellingen en maak afspraken omtrent de rollen en verantwoordelijkheden van elke betrokkene.

Erfenis van het partnerschap

Denk na over hoe de samenwerking ook na het beëindigen beëindigen van een service-learning traject kan worden verdergezet.

Meerwaarde voor alle partijen

Zorg dat geleverde inspanningen en verkregen voordelen voordelen door alle betrokkenen als proportioneel worden worden ervaren.

Realistische tijdslijn

Stel een realistische tijdslijn voor, met aandacht voor de de (academische) kalender van de hogeronderwijsinstelling hogeronderwijsinstelling én de tijdsnoden van de maatschappelijke partner.

Beschouw het proces als belangrijk

Service-learning veronderstelt de wil van alle betrokkenen om samen in een proces te stappen, dat vraagt flexibiliteit en regelmatig bijsturen.

Strategische & duurzame partnerschappen

Een hogeronderwijsinstelling kan ervoor kiezen om te investeren in een strategisch, duurzaam partnerschap met een (groep van) maatschappelijke partner(s).

Voorwaarden:

- Formeel engagement op lange termijn
- Partners werken samen aan een gemeenschappelijk doel en streven naar collectieve impact
- De samenwerking krijgt vorm op verschillende manieren en op verschillende niveaus

Structurele samenwerking op basis van:

Nabijheid

- Samenwerking met organisaties in de onmiddellijke omgeving van de campus
- Binnenbrengen van de buurt op de campus
- Studenten kennis laten maken met de directe omgeving

Missie

- Partnerschap met een externe organisatie wiens missie sterk aansluit bij die van de hogeronderwijsinstelling
- Samenwerking om een grotere impact te creëren

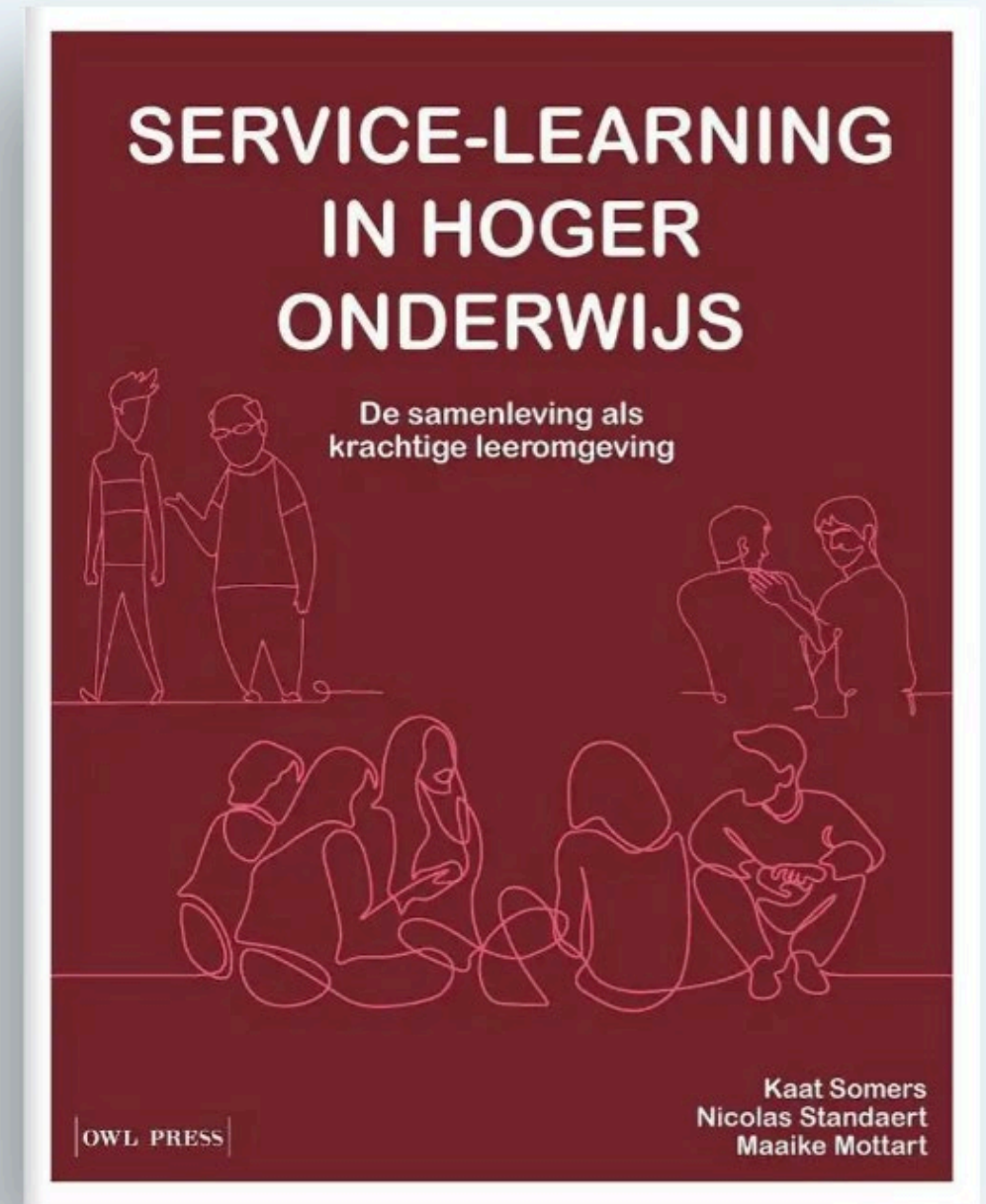
Meer weten?

Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be
www.servicelearningvlaanderen.be

Service-learning en inter/transdisciplinariteit

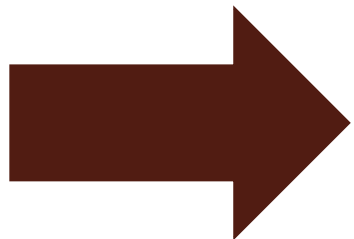
Service-learning biedt een opportuniteit om vanuit meerdere disciplines structureel samen te werken met diverse actoren. Door maatschappelijke noden vanuit verschillende kennisdomeinen te benaderen ontstaat er synergie door samen én anders te kijken. Dit overzicht beschrijft de verschillende vormen van samenwerking die samenwerking die vallen onder 'interdisciplinaire samenwerking', en het samenwerking', en het gaat in op de redenen waarom het interessant is interessant is om interdisciplinariteit en service-learning met elkaar te elkaar te verbinden.

Interdisciplinariteit als toekomst voor hoger onderwijs

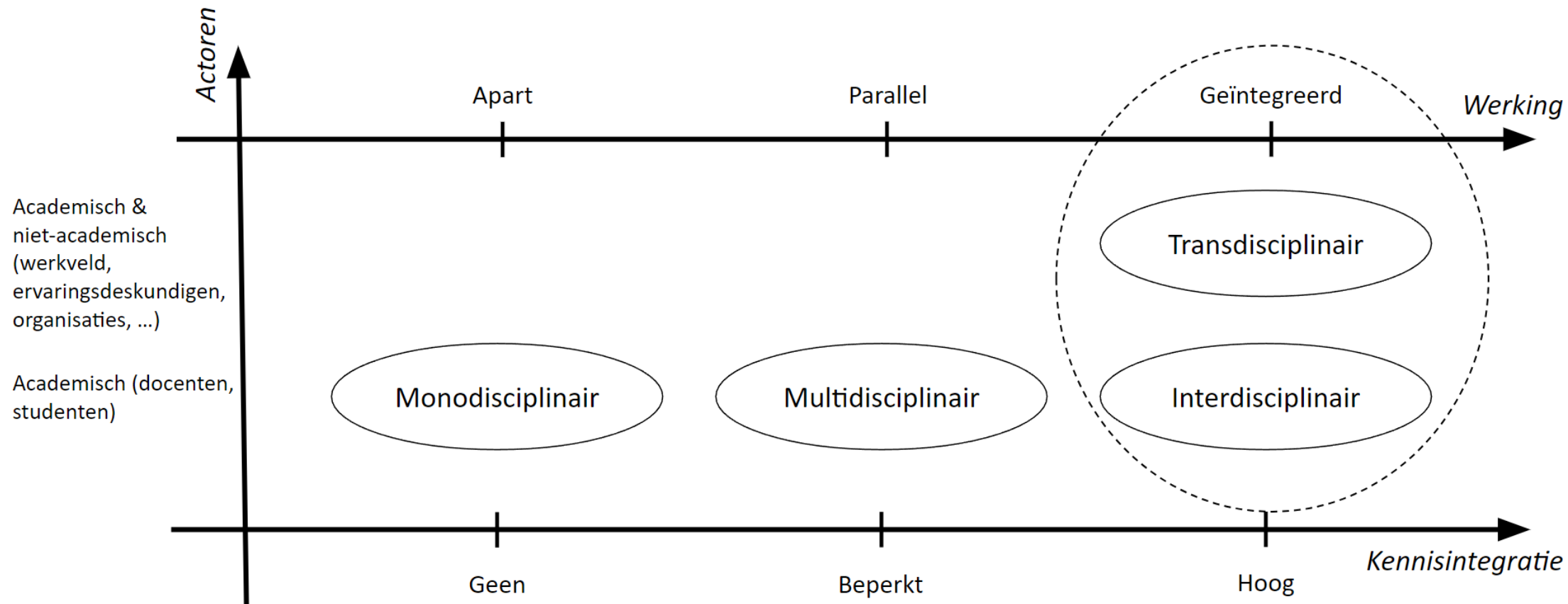
Maatschappelijk engagement staat elk jaar hoger op de agenda als beleidsprioriteit in hogeronderwijsinstellingen. hogeronderwijsinstellingen. Onderzoek en onderwijs moeten maatschappelijk relevant zijn en samenwerking met lokale samenwerking met lokale partners is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Daarenboven ligt de nadruk in onze huidige onze huidige kennismaatschappij op het verwerven van authentieke nieuwe kennis.

Zulke kennis wordt beter en sneller verworven wanneer verschillende invalshoeken en perspectieven gecombineerd worden. Een interdisciplinaire aanpak waarbij verschillende disciplines kijken naar eenzelfde maatschappelijk relevant(e) thema of vraag in samenwerking met de maatschappij is daarbij onontbeerlijk.

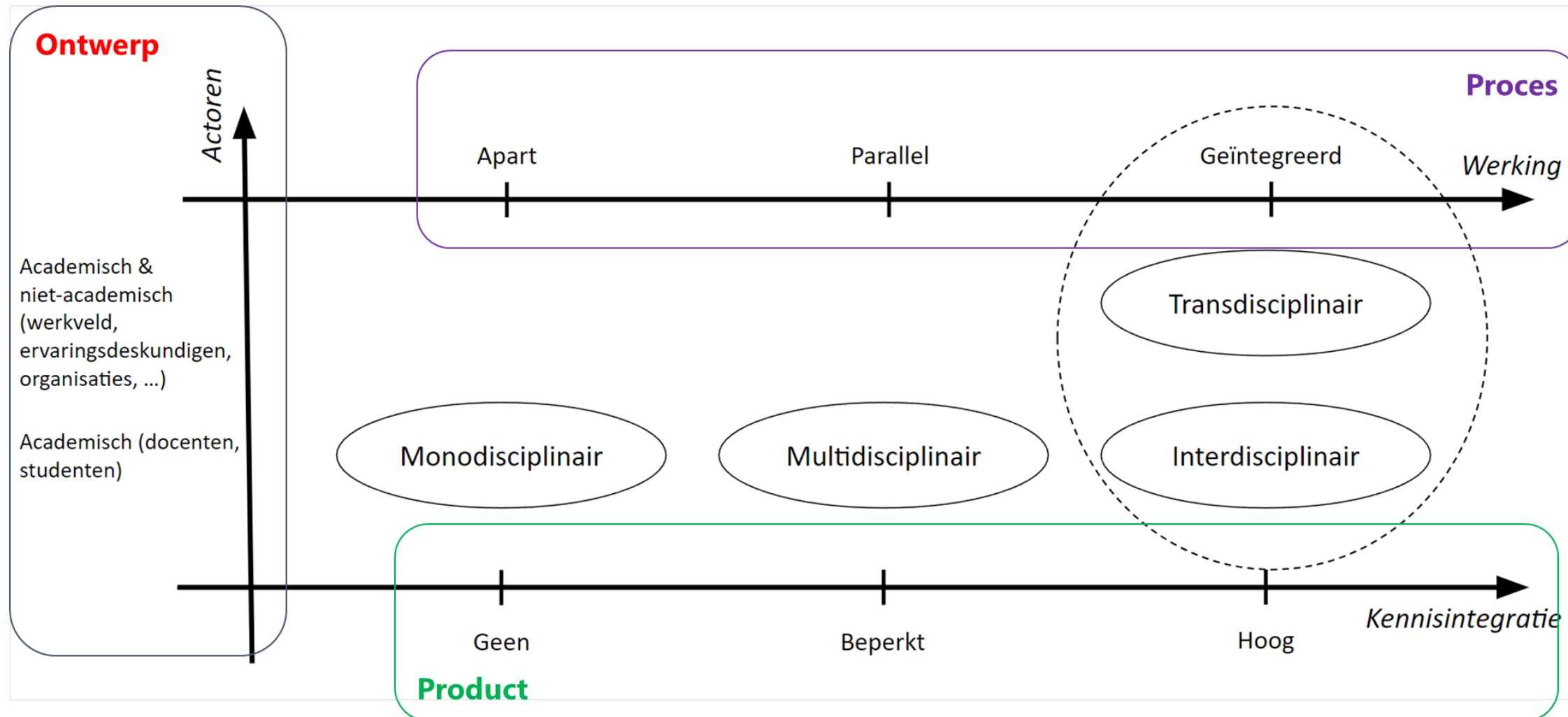

Maatschappelijke betrokkenheid gaat dus niet enkel over het dichten van de kloof tussen hoger onderwijs en samenleving, het gaat ook over het actief betrekken van diegenen die het meest te maken krijgen met de op te lossen maatschappelijke problemen.

Mono-, multi-, inter- of transdisciplinariteit?

Mono-, multi-, inter- of transdisciplinariteit?

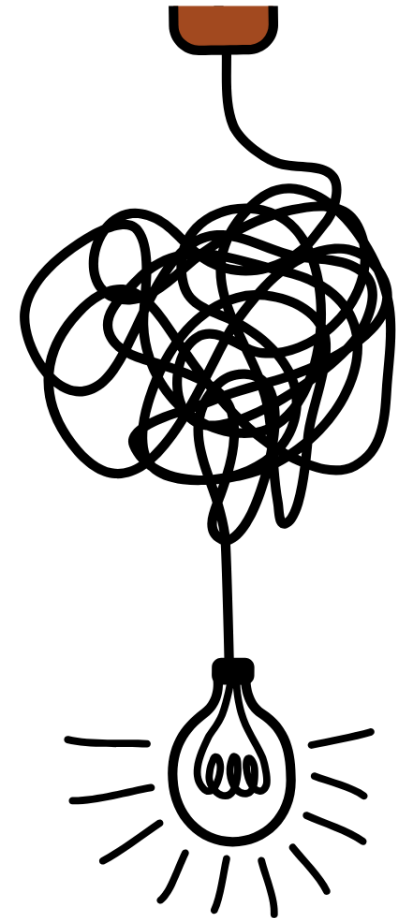
Wicked problems

Complexe, en vaak urgente maatschappelijke uitdagingen

Vb. SDG's, COVID, klimaat, ...

Door deel te nemen aan een interdisciplinair service-learning vak leert een student in samenwerking met andere studenten en maatschappelijke partners ervaren hoe een probleem zich voor anderen manifesteert en dat een aanpak voor problemen vanuit het perspectief van één discipline tekortschiet.

3 mechanismen voor het samenstellen van interdisciplinaire groepen

1 Student-gedreven

De samenstelling van de interdisciplinaire groep groep hangt af van welke studenten zich inschrijven inschrijven voor een vak.

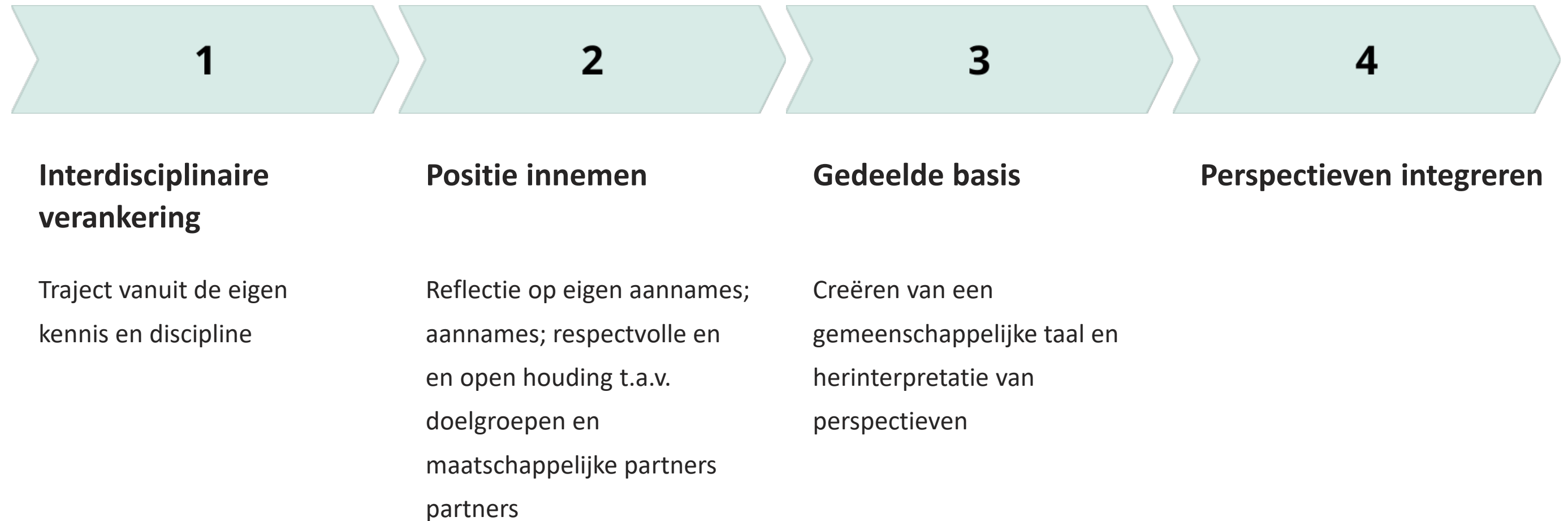
3 Vast

Er is een vastgelegde, terugkerende samenwerking tussen tussen verschillende disciplines in het kader van een vak. Er worden specifieke thema's gezocht die door deze deze groep aangepakt kunnen worden.

2 Vraag-gedreven

De samenstelling van de groep vertrekt vanuit een authentiek wicked problem en er wordt een interdisciplinaire groep gezocht die deze vraag best kan kan beantwoorden.

Fases in interdisciplinair leren

Voordelen van interdisciplinaire service-learning

- (intrinsieke) motivatie verhoogt door in te zetten op autonomie, competentie en betrokkenheid
- Zelfeffectiviteit neemt toe
- Kennisverbreding door in interactie te gaan met anderen
- Kansen voor 'boundary crossing'
- Dubbele opbrengst: zowel voor studenten als maatschappelijke partners

Interdisciplinaire service-learning ondersteunen

Samenwerking faciliteren

- Denk na over de groepssamenstelling
- Belang van communicatie
vb. intakegesprek waarin verwachtingen, voorkeuren, kennis,... aan bod komen

Scaffolding

- Bied structuur bieden zonder (te veel) sturing
- Differentieer, durf ondersteuning af te bouwen, ...
- Leg het eigenaarschap bij de student

Feedback

- Door docent, studenten en maatschappelijke partners
- Deel perspectieven en ervaringen

Reflectie

- Geeft betekenis aan de ervaring
- Leert studenten hun eigen perspectief en dat van anderen te waarderen

Evaluatie van interdisciplinaire samenwerking

Interdisciplinaire categorieën	
1. Disciplinaire basis	• Kennis en begrip hebben van de betrokken disciplines • Inzicht hebben in de manier waarop kennis wordt opgebouwd, gevalideerd en gecommuniceerd
2. Perspectief nemen	• Een probleem kunnen analyseren vanuit het perspectief van elke betrokken discipline (en daarbij verschillen en overeenkomsten kunnen identificeren) • Bereidheid tot openheid naar en waardering voor verschillende perspectieven • Kunnen nadenken over eigen vooroordelen en aannames
3. Gemeenschappelijke grond & integratie	• Kunnen aanpassen of opnieuw interpreteren van disciplinaire elementen om tot een gedeelde basis te komen • Problemen kunnen definiëren in neutrale bewoordingen • In staat zijn om te komen tot een nieuw begrip door de integratie van meerdere perspectieven

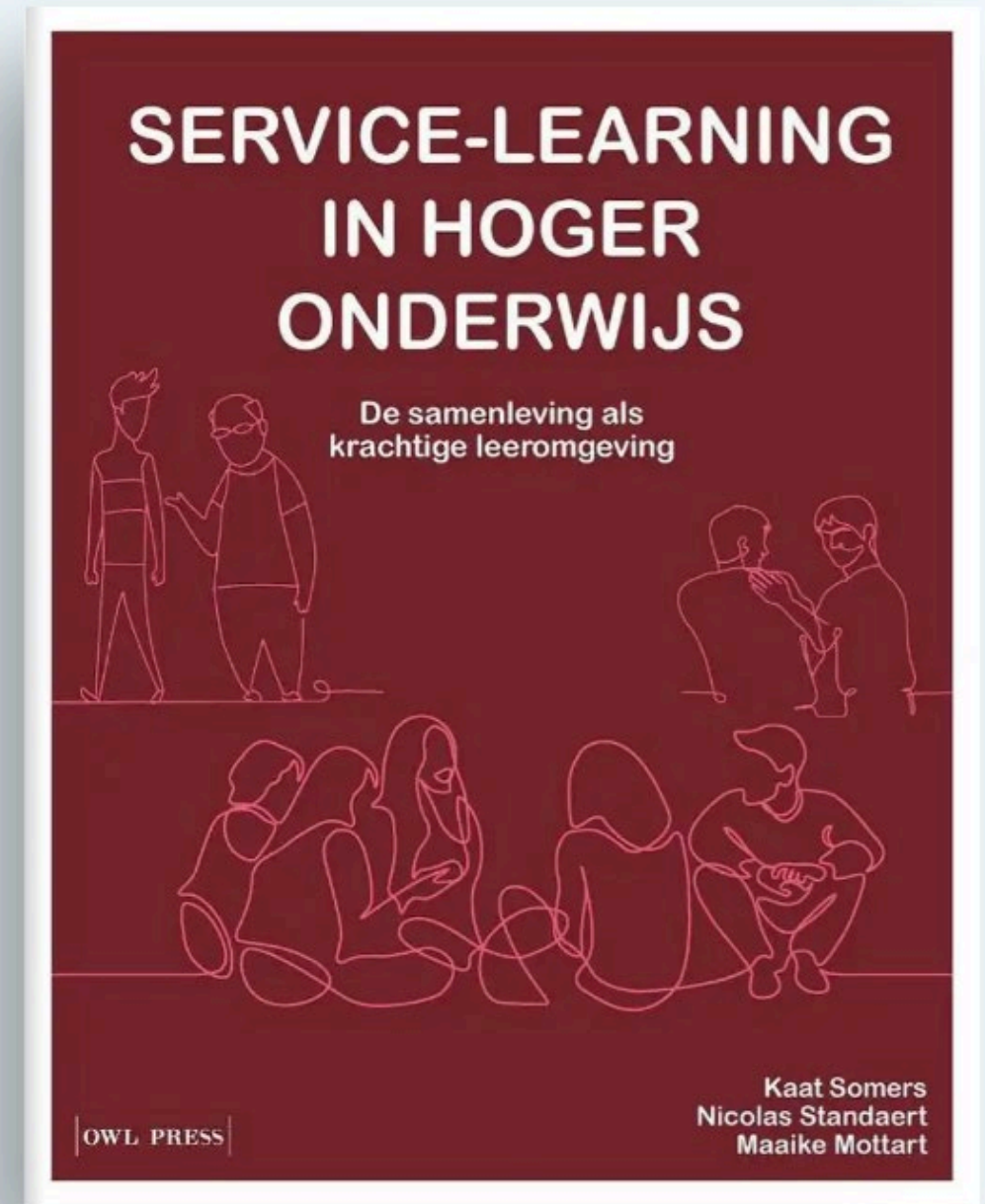
Meer weten?

Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be

Service-learning voor duurzame duurzame ontwikkeling

In een tijd waarin de mensheid en planeet Aarde onder druk staan en waarin de toekomst niet zonder meer gegarandeerd kan worden, moet ook het onderwijs zich fundamenteel heruitvinden. Service-learning kan hier een belangrijke rol opnemen.

Dit overzicht gaat in op hoe service-learning onderwijs voor duurzame duurzame ontwikkeling kan versterken, en omgekeerd, hoe denken en denken en handelen vanuit duurzaamheid bestaande service-learning learning praktijken kan verdiepen.

Duurzaamheidsuitdagingen: wicked & wickedness

Duurzaamheidsuitdagingen...

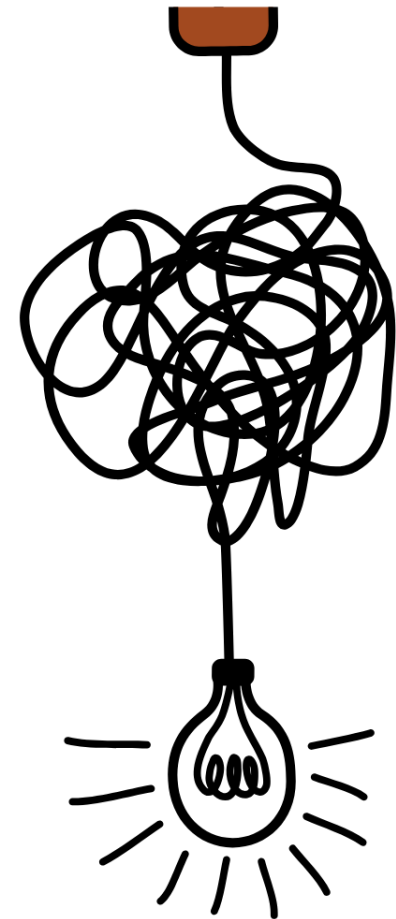
...zijn lastig (*wicked*)

Complexe, moeilijk op te lossen problemen die ons uitdagen om boven onze eigen kennis en kunde uit te stijgen door samenwerking.

...maken het ons lastig (*wickedness*)

Kwesties die ons uitdagen om het algemene belang (van de ander en van de planeet) voorop te stellen en ons eigen individualistische denken en handelen in vraag te stellen.

Evolutie van duurzame ontwikkeling in onderwijs

Brundtland-rapport 'Our Common Future'

Introductie van het concept 'duurzame ontwikkeling'

1

Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling

Blauwdruk voor vrede (*peace*) en welvaart (*profit*) voor mens (*people*) en planeet (*planet*), nu en in de toekomst

met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDGs)

3

2

Agenda 21

Milleniumdoelstellingen voor wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling om armoede te bestrijden en het milieu te beschermen

Onderwijs voor duurzame ontwikkeling: SDG4

SDG 4 onderschrijft het belang van kwalitatief onderwijs

Target 4.7 benoemt kwaliteitsonderwijs als sleutel voor duurzame ontwikkeling.

“

By 2030 ensure all learners acquire knowledge and skills needed to promote sustainable development, including among others through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship, and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development.

TARGET 4.7

EDUCATION FOR
SUSTAINABLE
DEVELOPMENT AND
GLOBAL CITIZENSHIP

MISSION4POINT7.ORG

@MISSION4POINT7

#MISSION4POINT7

Transversale impact van onderwijs op alle SDGs:

ESD for 2030-kader

Het Education for Sustainable Development for 2030'-kader biedt handvaten voor onderwijs om voor elk van de 17 SDGs in te zetten op drie leerdimensies voor duurzame ontwikkeling:

- **Cognitief**
- **Sociaal-emotioneel**
- **Actiegericht**

Service-learning speelt in op elk van deze drie dimensies en is zo een effectieve pedagogie om onderwijs voor duurzame ontwikkeling vorm te geven

Service-learning voor duurzame ontwikkeling

Service-learning ter versterking van duurzaamheidseducatie

- Niet enkel leren *over* duurzaamheid, maar toepassing in authentieke contexten
- Zet studenten aan om zelf actie te ondernemen
- Mogelijkheden voor trans- en interdisciplinaire samenwerking
- Solidariteit en ontmoeting als basisprincipes

Duurzaamheid voor verdieping van service-learning

- Duurzaamheidsuitdagingen laten ruimte voor de autonomie van de student om zelf een eigen insteek te kiezen voor het service-learning traject
- Focus op duurzaamheid toont de systemische samenhang van ecologische en sociale onrechtvaardigheden
- Duurzaamheid als expliciet thema in reflectie laat studenten nadenken over hun eigen rol, engagement en verantwoordelijkheid

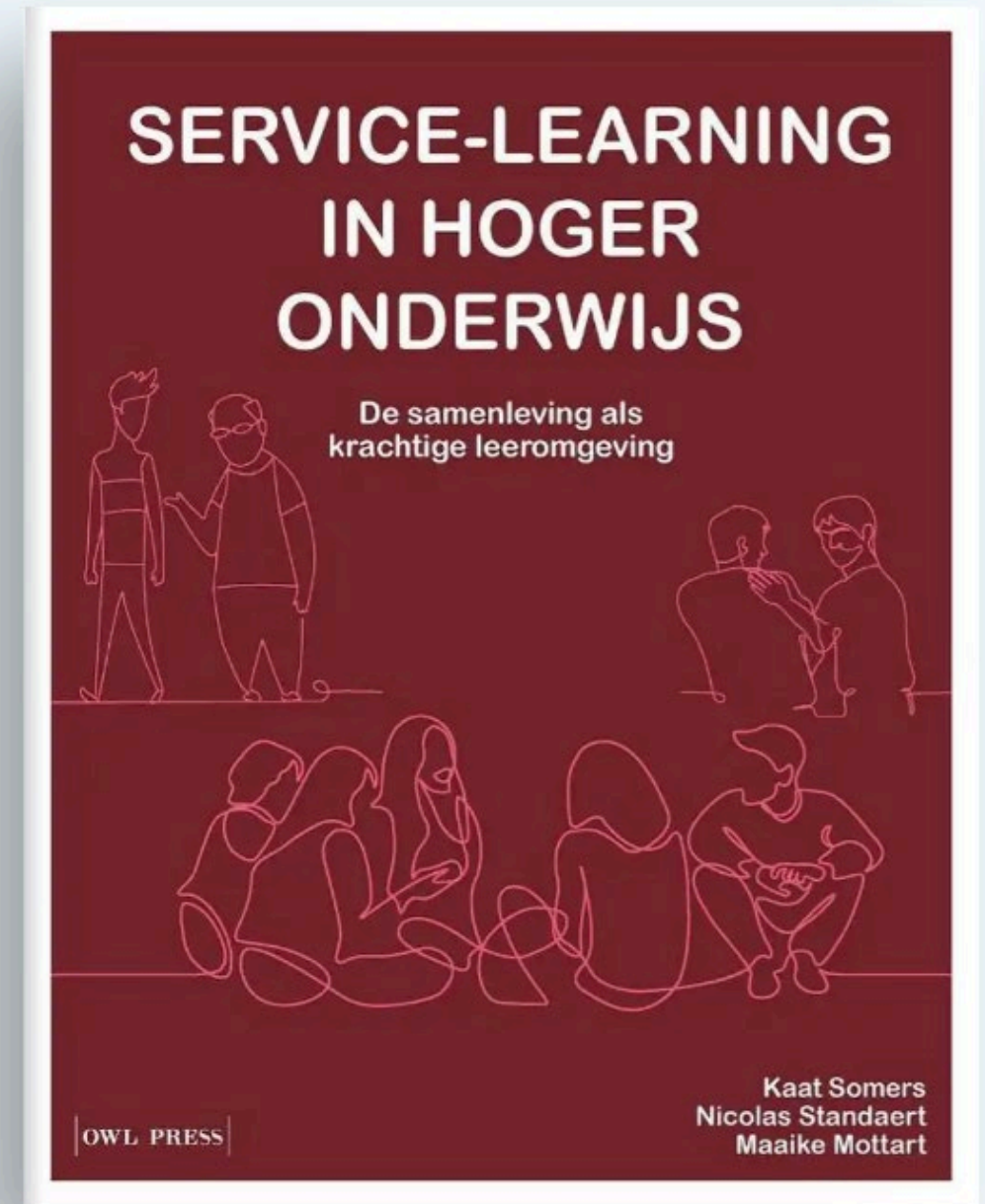
Meer weten?

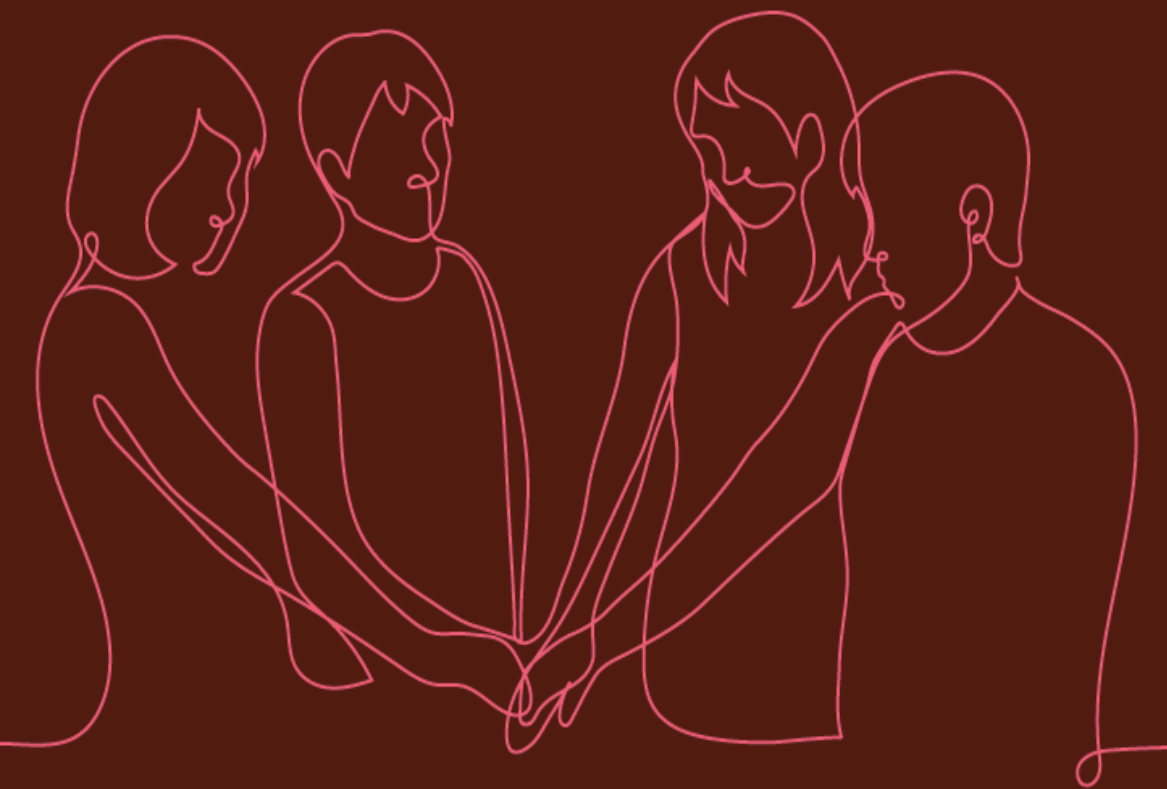
Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be
www.servicelearningvlaanderen.be

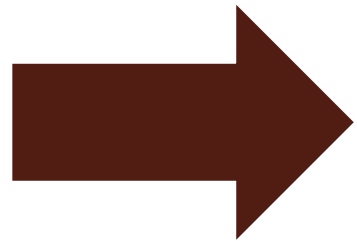

Leren over, in en door diversiteit in service-learning, makkelijker gezegd dan gedaan?

In een tijdperk waarin diversiteit en inclusie essentiële bouwstenen vormen voor een veerkrachtige samenleving, staat hoger onderwijs voor de uitdaging om deze realiteit te omarmen en te integreren. Dit overzicht verkent op welke manieren leren door maatschappelijk engagement hieraan kan bijdragen.

Diversiteit als maatschappelijke opdracht voor hoger onderwijs

Diversiteit is een maatschappelijke realiteit. Hogeronderwijsinstellingen slagen er echter niet in een afspiegeling te zijn afspiegeling te zijn van deze maatschappelijke diversiteit en hebben dan ook nog heel wat werk om hun instellingen en instellingen en opleidingen op een diverssensitieve manier vorm te geven. Daarnaast staan hogescholen en universiteiten en universiteiten ook voor een uitdaging wat betreft de eigen maatschappelijke impact op het vlak van diversiteit. diversiteit.

De dubbele uitdaging voor hogeronderwijsinstellingen is daarmee om (1) zelf op een diverssensitieve manier te handelen en (2) studenten uit te rusten opdat ze op een diverssensitieve manier leren handelen.

DIVERSSENSITIEF HANDELEN = de gevoeligheid om te weten wanneer verschillen relevant zijn en wanneer niet, en hoe je er in beide gevallen mee omgaat of er juist aan voorbijgaat.

Meerwaarde van service-learning voor diverssensitief onderwijs

Vermindert negatieve stereotypen en verhoogt tolerantie voor diversiteit

Studenten worden zich bewuster van hun eigen vooroordelen en veronderstellingen

Vergroot het verantwoordelijkheidsgevoel van studenten t.a.v. maatschappelijke achterstelling en uitsluiting

Leren over, in en door diversiteit in service-learning

Leren OVER diversiteit

Voedt INZICHT in uiteenlopende vormen van persoonlijke en maatschappelijke diversiteit, mechanismen van maatschappelijke uitsluiting en achterstelling, en de VAARDIGHEID om hier door middel van gerichte interventies preventief en remediërend tegen in te gaan.

Leren IN diversiteit

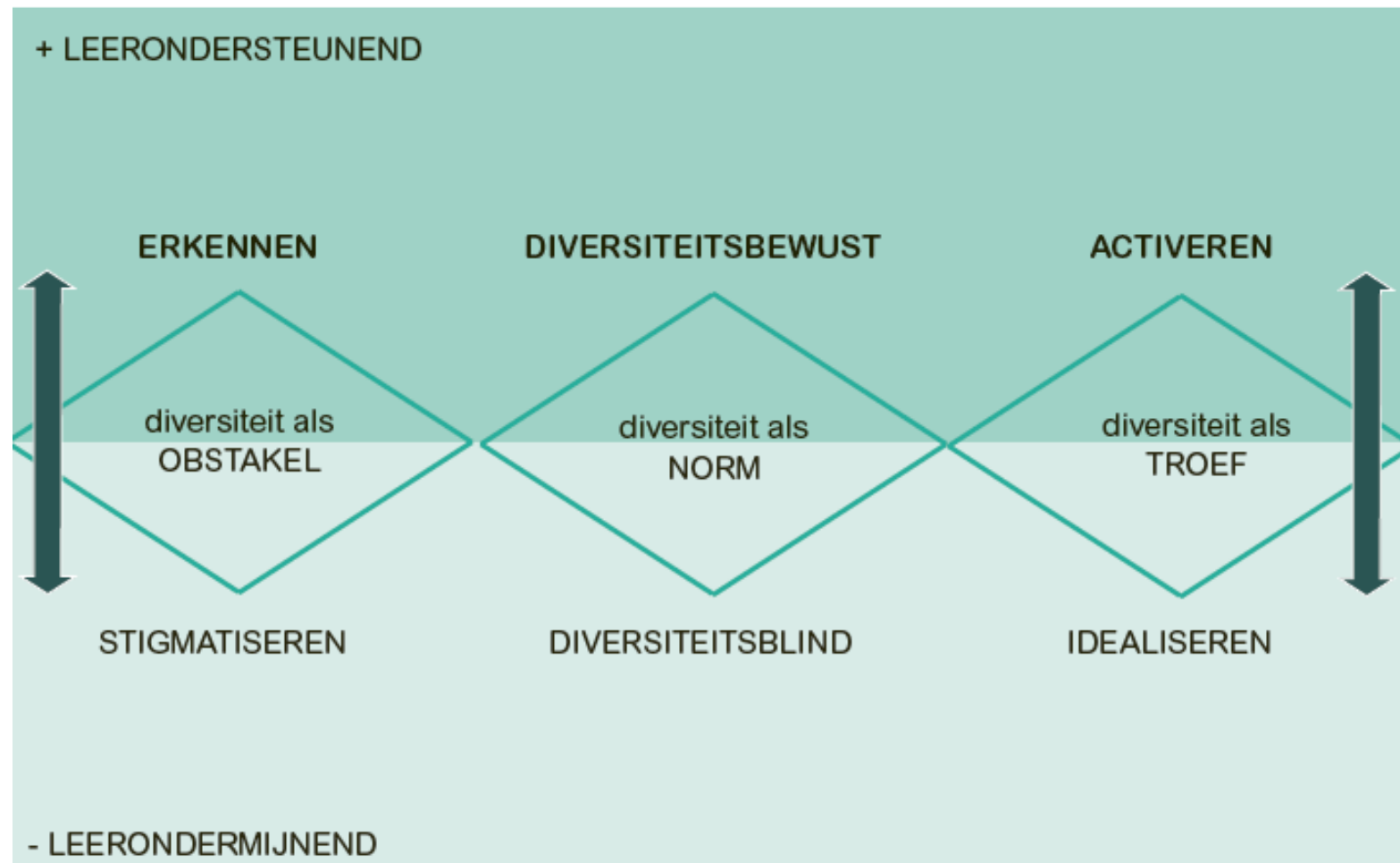
Voedt INZICHT in methoden en aandachtspunten om op een diverssensitieve wijze samen te werken en de VAARDIGHEID om deze in uiteenlopende situaties toe te passen ter ondersteuning en verrijking van het individuele en gemeenschappelijke leerproces.

Leren DOOR diversiteit

Voedt INZICHT in de reikwijdte en beperkingen van het eigen referentiekader en de ATTITUDE om onbevoordeeld andere denk/zienswijzen te verkennen, hier op kritische wijze over te reflecteren, met het oog op het verrijken van bestaande en het ontwikkelen van nieuwe verklaringsmodellen en oplossingsstrategieën.

Diverssensatieve service-learning

Leerondersteunend werken met diversiteit = combinatie van het streven naar diversiteit als norm, het gericht inzetten van diversiteit als troef, en het erkennen van diversiteit als obstakel.

Aandachtspunten voor inclusieve service-learning

Inclusief cursusontwerp & planning

Ontwikkel lesplannen waarin diverse perspectieven perspectieven en ervaringen omvat zijn.

Diverssensitieve communicatie

Communiceer rekening houdend met diverse achtergronden achtergronden van studenten en maatschappelijke partners. partners.

Diversiteitswaarderende samenwerking

Stimuleer samenwerking tussen studenten en maatschappelijke partners met diverse achtergronden.

Leerbevorderende reflectie & feedback

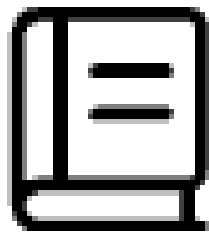
Integreer gestructureerde reflectie- en feedbackmomenten feedbackmomenten waarbij studenten worden aangemoedigd om verbindingen te leggen tussen diverse diverse referentiekaders.

Gedifferentieerde ondersteuning & evaluatie

Biedt ondersteuning op maat aan door specifieke informatie informatie en coaching aan te reiken en wees waakzaam waakzaam voor je eigen beoordelingsbias.

Een pleidooi voor heterodoxie & heteropraxie

HETERODOXIE

Diversiteit in theorieën,
ideeën en zienswijzen

HETEROPRAXIE

Diversiteit in handelen

In het samenspel van heterodoxie en heteropraxie kan een krachtige leeromgeving voor service-learning ontstaan, met oog op diversiteit en inclusie. Studenten worden zo uitgedaagd om niet alleen diverse ideeën te verkennen, maar ook om deze op verschillende wijzen in de praktijk te brengen.

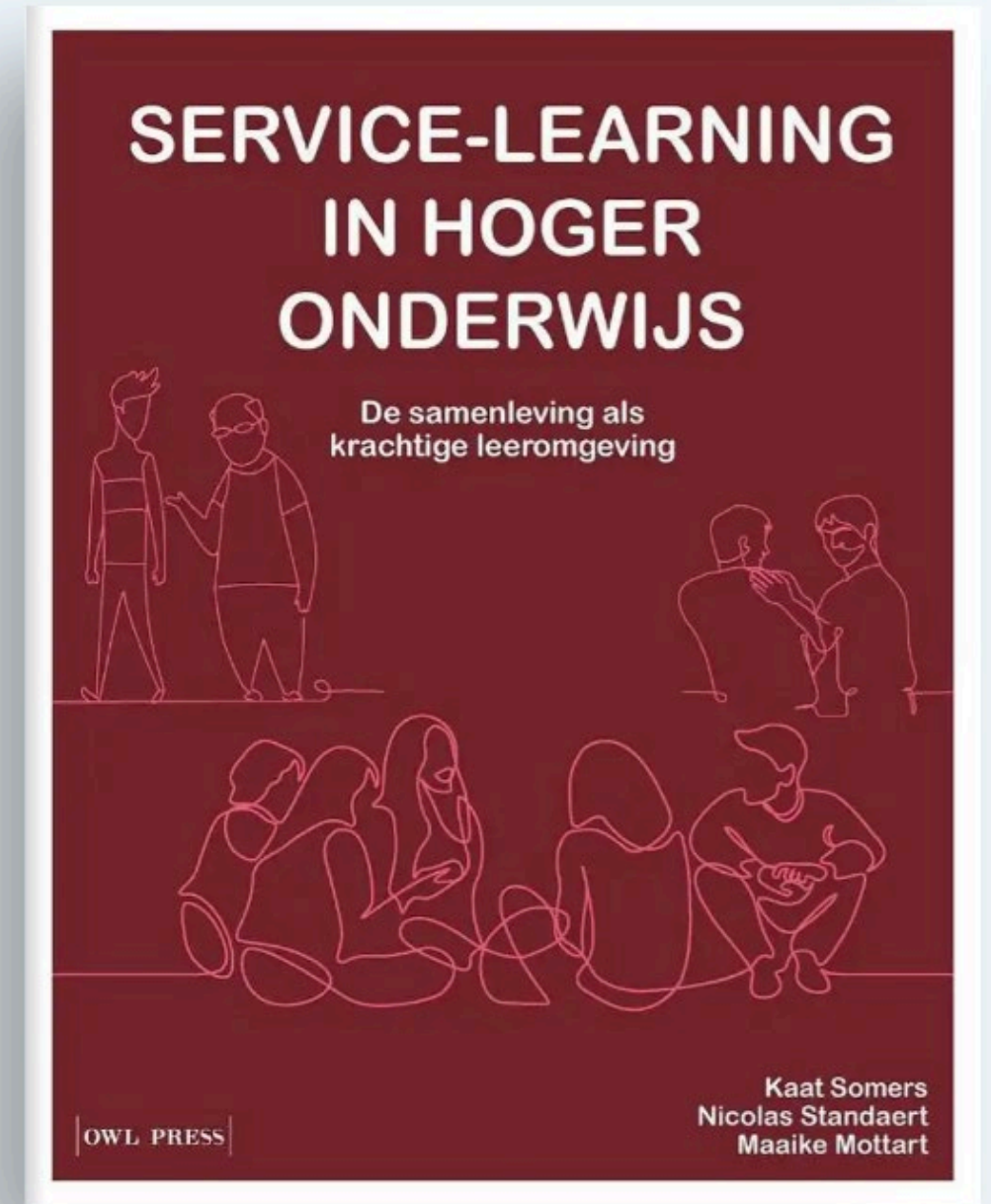
Meer weten?

Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be

Service-learning en internationalisering

Internationale service-learning projecten zijn de laatste jaren in opmars. Enerzijds kan de internationale dimensie een belangrijke meerwaarde bieden voor service-learning door het aanleren van specifieke interculturele competenties. Anderzijds kan service-learning het internationaliseringsaanbod van hogeronderwijsinstellingen meer diepgang geven.

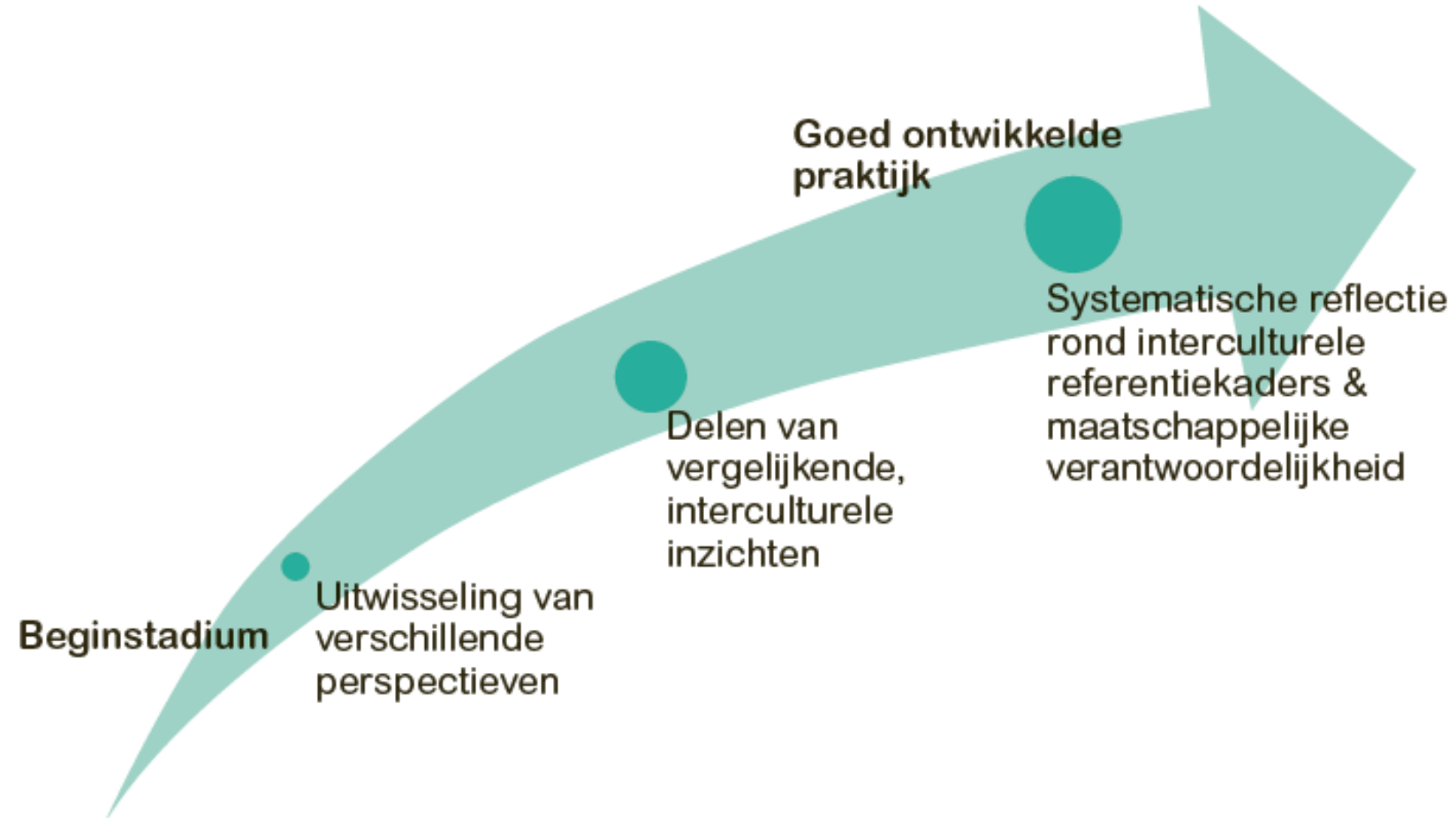
Dit overzicht zoomt in op ‘internationale service-learning’, met aandacht voor de meerwaarde en de valkuilen van service-learning trajecten in een internationale context.

Wat is internationale service-learning?

“Internationale service-learning is een gestructureerde academische ervaring in een ander land waarin studenten (a) deelnemen aan een georganiseerd maatschappelijk engagement dat zich richt op geïdentificeerde behoeften van de gemeenschap; (b) leren van directe interactie en crossculturele dialoog met anderen; en (c) reflecteren over de ervaring op een dusdanige manier dat ze meer inzicht krijgen in de cursusinhoud, een beter begrip van globale en interculturele vraagstukken, een bredere waardering van het gastland en de discipline, en een groter gevoel van hun eigen verantwoordelijkheden als burgers, zowel lokaal als globaal.”

Bringle, Hatcher, & Jones (2011)

Taxonomie voor het ontwikkelen van internationale service-learning projecten

Uitdagingen & valkuilen

Belang van wederkerigheid & horizontale solidariteit

Risico van de *'tourist gaze'* = de lokale bevolking wordt gezien als een object ten dienste van de leerdoelen van de student
Belang van wederkerigheid en horizontale solidariteit in het samenwerkingstraject, met een eerlijke uitwisseling van uitwisseling van waarden en kennis.

Het gewicht van het Globale Noorden

De asymmetrische machtsrelatie tussen Noord en Zuid vraagt extra zorg en verantwoordelijkheid bij het opzetten van een internationaal service-learning project.

Insertie in de lokale cultuur & machtsverhoudingen

Cultuurverschillen, informaliteit, gecontesteerd bestuur en grote ongelijkheid kunnen gedeelde kennisproductie en co-creatie met lokale gemeenschappen in de weg staan.

Aanbevelingen

Investeer in selectie & omkadering van studenten en maatschappelijke partners

Selecteer studenten en maatschappelijke partners kritisch en zorgvuldig op basis van de doelstellingen, noden en capaciteiten van het partnerschap. Essentieel daarbij is een grondige voorbereiding van de studenten voor het vertrek.

Vertrek vanuit duurzame & institutionele partnerschappen

Vertrek als hogeronderwijsinstelling vanuit een groter geheel van gedeeld eigenaarschap met de maatschappelijke partner, in functie van transformatieve kennisuitwisseling en capaciteitsopbouw op de lange termijn.

Het proces is belangrijker dan het resultaat

Evalueer studenten op de kwaliteit van de opgebouwde relaties en aangetoonde reflecties, eerder dan op formele leerdoelen.

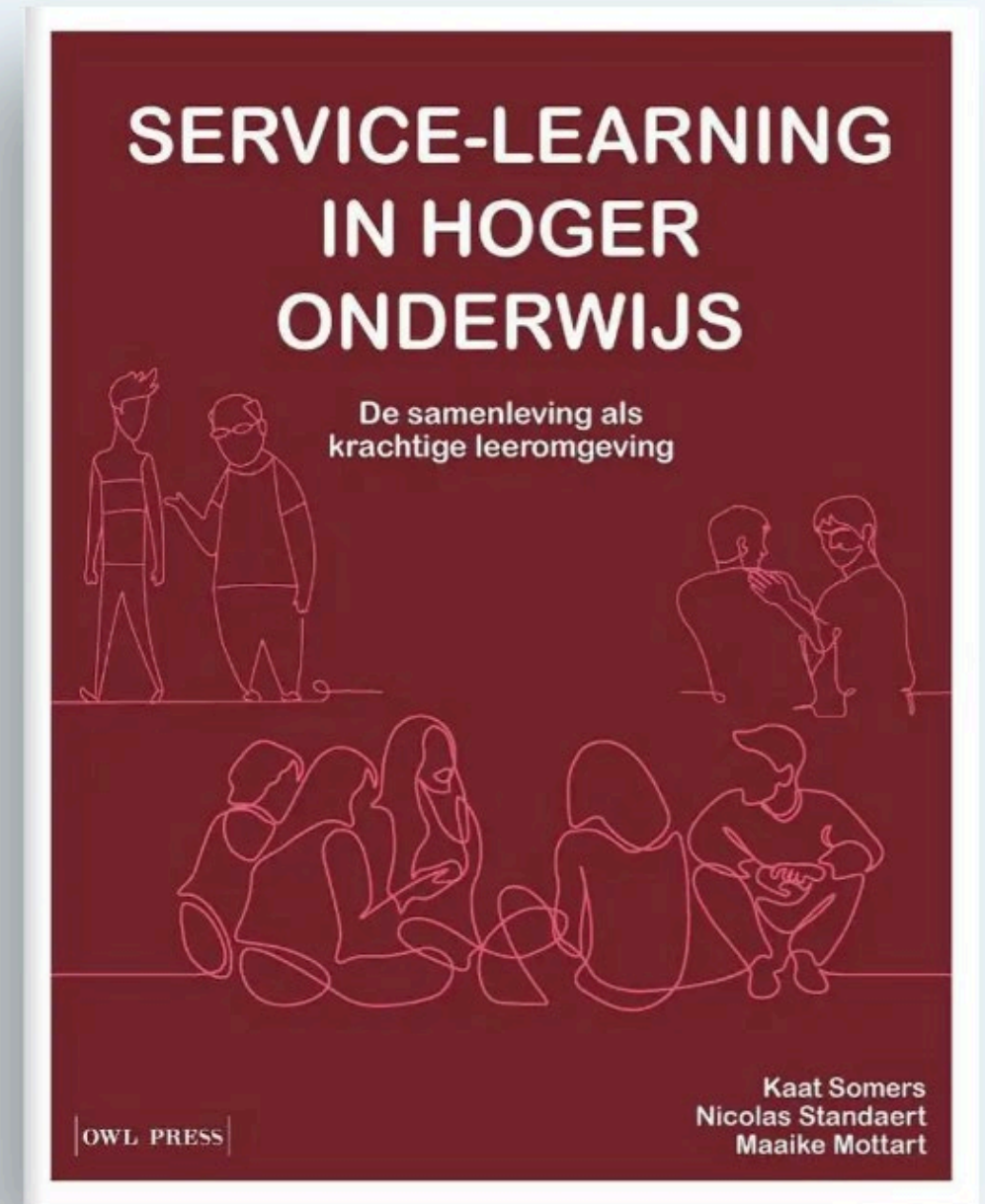
Meer weten?

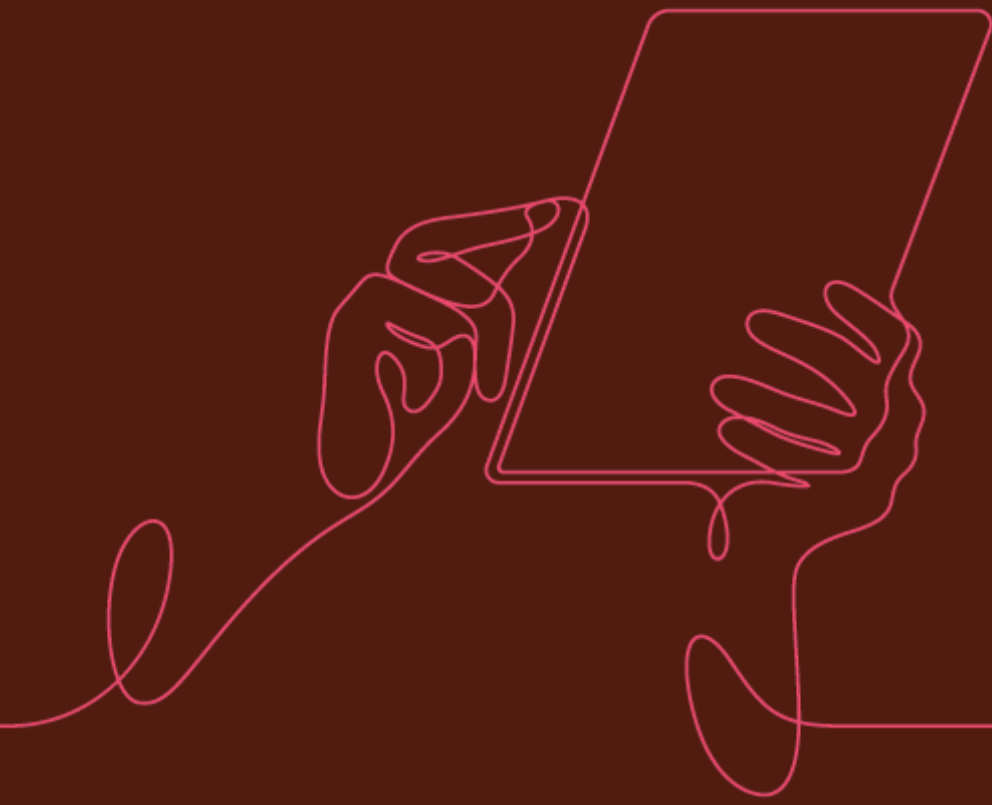
Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be

Service-learning voor een meer mensgerichte transitie naar een inclusieve digitale samenleving

Al sinds de opkomst van het internet wordt onze samenleving in toenemende mate digitaal. Ook in het onderwijs ontstaan er steeds meer vormen van digitalisering in ons lesgeven en het leren van studenten.

De combinatie van service-learning en digitalisering lijkt in eerste instantie contradictorisch. Echter, onder de juiste condities biedt de verbinding tussen beiden potentieel om onderwijs te versterken en kan e-service-learning bijdragen aan een meer mensgerichte digitale transitie. In dit overzicht gaan we daar dieper op in.

Effectieve integratie van technologie in service-learning: van een instrumentele naar een pedagogische integratie

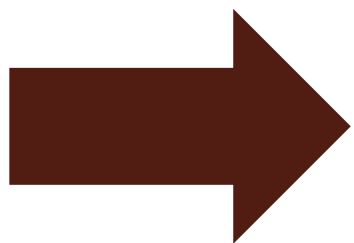
Technologie kan op twee manieren worden geïntegreerd in service-learning:

Instrumentele integratie

Technologie faciliteert het verloop en de ontwikkeling van het service-learning vak, maar heeft geen impact op de doelstellingen, vakinhoud en dienstverlening van het vak.

Pedagogische integratie

Technologie wordt ingezet voor specifieke pedagogische doeleinden, en is integraal onderdeel van hoe en wat studenten leren, en hoe ze in verbinding staan met de samenleving.

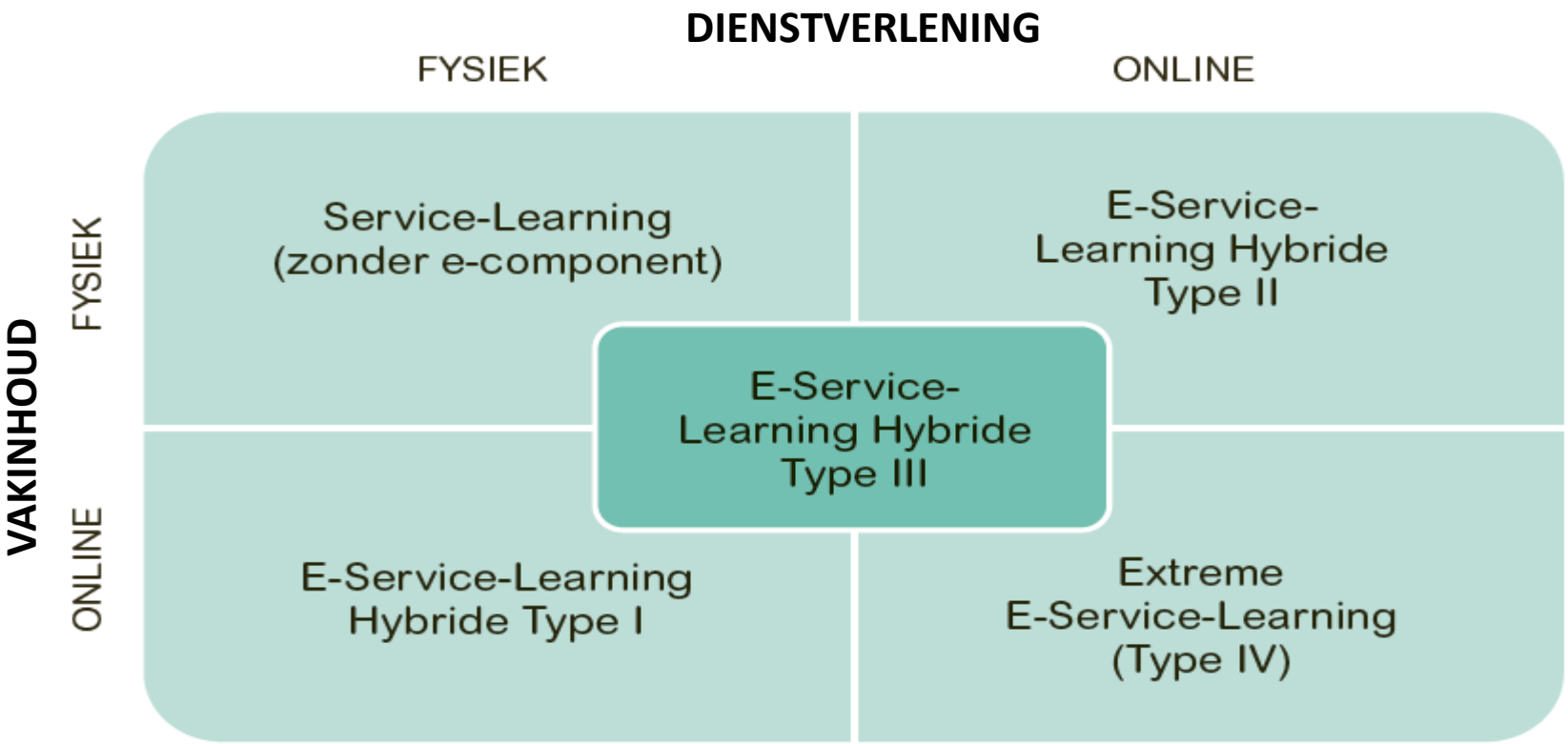
Een betekenisvolle en impactvolle verbinding tussen technologie en service-learning vraagt om een pedagogische integratie van technologie in service-learning praktijken.

E-service-learning

“E-service-learning is een service-learning praktijk waarin gebruik gemaakt wordt van Informatie en Communicatie Communicatie Technologie (ICT) en waarbij de instructie, dienstverlening of beide elementen online worden aangeboden, worden aangeboden, vaak in hybride vorm.”

Culcasi et al. (2020)

4 types van e-service-learning:

Waldner, McGorry, & Widener (2012)

(2012)

Risico's van e-service-learning

- Toegang tot digitale apparaten is geen evidentie voor iedereen
- Gebruik van technologie vereist kennis en vaardigheden om er op een verantwoorde manier mee om te gaan
- Technologie ≠ een neutraal doorgeefluik – aandacht voor machtsverhoudingen is cruciaal
- Studenten kunnen de verbinding met en inzicht in de context missen wanneer een ervaring via digitale kanalen loopt
- Afstand en anonimiteit kunnen zorgen voor een oppervlakkigheid die echte ontmoeting en contact afremt

Hoe service-learning & technologie elkaar verrijken

Nieuwe werkvormen & methoden

Technologie kan zorgen voor een personalisering en diversifiëring van de instructie, communicatie tussen partners, reflectie, evaluatie, etc.

Vervagen van grenzen

E-service-learning doet de grenzen van tijd en ruimte ruimte vervagen, wat mogelijkheden biedt om nieuwe nieuwe (internationale) studentengroepen en maatschappelijke partners te betrekken.

Service-learning ter versterking van voltijds digitaal onderwijs

Via e-service-learning kunnen studenten in voltijds digitaal onderwijs kennismaken met en profiteren van de meerwaarde van de service-learning pedagogie.

E-service-learning als motor voor digitale transitie

E-service-learning draagt bij aan actief en geïnformeerd geïnformeerd burgerschap in een digitale samenleving. samenleving.

Met digitale inclusie als expliciet thema, kan e-service-service-learning ook bijdragen aan een meer mensgerichte mensgerichte transitie naar een inclusieve, digitale samenleving.

Aandachtspunten voor succesvolle e-service-learning

Drie centrale aandachtsdomeinen bij de ontwikkeling van een e-service-learning vak:

Technologie

- Betrek een nieuwe actor in het vak: de ICT-ondersteuner
- Verwerf inzicht in de digitale kennis kennis en vaardigheden van studenten en maatschappelijke partners
- Investeer in digitale professionalisering van jezelf als als docent

Communicatie

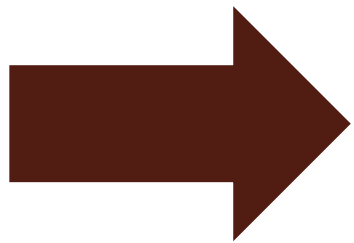
- Expliciteer verwachtingen omtrent omtrent het gebruik van technologie technologie aan studenten en maatschappelijke partners
- Maak afspraken over hoe technologie wordt ingezet voor communicatie
- Toon frequent je eigen digitale aanwezigheid als docent

Vakontwerp

- Laat de noden van studenten en maatschappelijke partners primeren in de keuze om al dan niet technologie te integreren in een bepaald onderdeel van het vak
- Zet technologie in om de ontmoeting met de ander te ondersteunen

Naar een mensgerichte benadering van digitalisering in het onderwijs

Een mensgerichte benadering op digitalisering = technologie inzetten om mensen te ondersteunen vanuit een mensenrechtenperspectief, met aandacht voor inclusie en gelijkheid.

Mensgericht, doelbewust en effectief gebruik van technologie in service-learning kan bijdragen aan diversifiëring in het onderwijs, aan de inclusie van nieuwe studenten en maatschappelijke partners, en aan een meer rechtvaardige digitale transitie.

Meer weten?

Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaïke Mottart (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be
www.servicelearningvlaanderen.be

